FIL-QORTI TAL-MAĠISTRATI (MALTA)
BĦALA QORTI TA' ĠUDIKATURA KRIMINALI

MAĠISTRAT NATASHA GALEA SCIBERRAS B.A., LL.D.

Kawża Nru: 602/2009

Il-Pulizija
(Spettur Jesmond J. Borg)

vs

Joseph Ellul Sullivan
(ID 115883(M))

Illum: 12 ta' April 2022

Il-Qorti,

Wara li rat l-imputazzjonijiet miġjuba fil-konfront tal-imputat **Joseph Ellul Sullivan** [ġia` Joanne Ellul Sullivan][1] ta' 26 sena, bin Andrew u Carmen nee` Psaila, imwieled il-Pieta`, nhar l-20 ta' Diċembru 1982, residenti Porcelina, Triq il-Bies, San Ġwann, detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 115883(M);

Akkużat talli f'dawn il-Gżejjer, nhar it-18 ta` Lulju 2009, kif ukoll f'dawn l-aħħar ħames xhur, f'ħinijiet differenti u fi bnadi oħra f'Malta:

1. Forna jew ipprokura jew offra li jforni jew li jipprokura d-droga kokaina, speċifikata fl-ewwel skeda tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta lill-persuna/i jew għall-użu ta' persuna/i mingħajr ma kellu liċenzja mill-President ta' Malta mingħajr ma kien awtorizzat bir-regoli tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (G.N. 292/1939) jew minn xi awtorita` mogħtija mill-President ta' Malta li

[1] Oriġinarjament iċ-ċitazzjoni odjerna nħarġet fil-konfront ta' Joanne Ellul Sullivan, iżda b'korrezzjoni mitluba mid-difiża, mhux opposta mill-Prosekuzzjoni, u awtorizzata mill-Qorti b'digriet tal-10 ta' Ottubru 2018, wara li nstemgħet ix-xhieda ta' Sonia Ekezie mir-Reġistru Pubblika, l-isem ġie mibdul għal Joseph Ellul Sullivan. Għalhekk is-sentenza ser tirreferi għall-imputat Joseph Ellul Sullivan.

jforni d-droga u mingħajr ma kien fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skont id-disposizzjonijiet tas-sitt taqsima tal-Ordinanza msemmija u mingħajr ma kellu liċenza jew xort'oħra awtorizzat li jimmanifattura jew iforni d-droga msemmija u mingħajr ma kellu liċenza li jipprokura l-istess droga u dan bi ksur tar-Regolament 4 tar-Regolamenti tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (G.N. 292/1939), kif sussegwentement emendati u bi ksur tal-Ordinanzi dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta;

2. Kellu fil-pussess tiegħu d-droga kokaina speċifikata fl-ewwel skeda tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta lill-persuna/i jew għall-użu ta' persuna/i mingħajr ma kellu liċenza mill-President ta' Malta mingħajr ma kien awtorizzata bir-regoli tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (G.N. 292/1939) jew minn xi awtorita` mogħtija mill-President ta' Malta li jforni d-droga u mingħajr ma kien fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skont id-disposizzjonijiet tas-sitt taqsima tal-Ordinanza msemmija u mingħajr ma kellu liċenza jew xort'oħra awtorizzat li jimmanifattura jew iforni d-droga msemmija u mingħajr ma kellu liċenzja li jipprokura l-istess droga u dan bi ksur tar-Regolament 4 tar-Regolamenti tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (G.N. 292/1939), kif sussegwentement emendati u bi ksur tal-Ordinanzi dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta;

U aktar talli f'dawn l-aħħar sentejn, f'ħinijiet differenti u fi bnadi oħra f'Malta:

3. Kellu fil-pussess tiegħu r-raża meħuda mill-pjanta tal-cannabis jew xi preparazzjonijiet li jkollhom bħala bażi din ir-raża (skont l-Artikolu 8(a) tal-Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta);

4. Aktar talli sar reċidiv b'diversi sentenzi mogħtija mill-Qrati ta' Malta, liema sentenzi saru definittivi u ma jistgħux jiġu mibdula.

Il-Qorti ġiet mitluba sabiex barra milli tapplika l-piena skont il-liġi, f'każ ta' ħtija tordna lill-imputat iħallas l-ispejjeż li għandhom x'jaqsmu mal-ħatra tal-esperti, skont l-Artikolu 533(1) tal-Kap. 9 tal-Liġijiet ta' Malta.

Semgħet ix-xhieda, rat l-atti kollha tal-każ u d-dokumenti esebiti, inkluż l-Ordni tal-Avukat Ġenerali bis-saħħa tas-sub-artikolu (2) tal-Artikolu 22 tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi (Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta), sabiex din il-kawża tinstema' minn din il-Qorti bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali;

Rat illi din il-kawża ġiet assenjata lill-Maġistrat sedenti bl-assenjazzjoni tad-doveri tal-1 ta' Frar 2013;

Rat illi fis-seduta tas-16 ta' Lulju 2010, l-imputat (ġia` l-imputata) irreġistra ammissjoni dwar it-tieni u t-tielet imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu;[2]

Rat ukoll illi fis-seduti tas-16 ta' Lulju 2010 u tal-25 ta' Ġunju 2012, il-Prosekuzzjoni ddikjarat illi l-imputat (ġia` l-imputata) għandu jibbenefika mill-Artikolu 29 tal-Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta;[3]

Rat in oltre illi fis-seduta tad-9 ta' April 2013, id-difiża ddikjarat illi ma kinitx qed teżenta lill-Qorti kif preseduta mis-smiegħ mill-ġdid tal-provi li kienu diġa` nstemgħu fil-kawża sa dakinhar quddiem il-Qorti kif diversament preseduta;[4]

Rat ukoll illi fis-seduta tal-11 ta' Ottubru 2013, id-difiża ddikjarat illi kienet qed teżenta lill-Qorti, kif preseduta, milli terġa' tisma' lill-Maġġur Nicholas Cassar, lil Lance Bombardier Peregin, lil Gunner Desira, lil WPS 86 Diane Fenech, lil PS 1174 Adrian Sciberras, lill-Ispettur Trevor Sammut u lill-espert Dr. Martin Bajada;[5]

Rat ukoll illi fl-istess seduta d-difiża ddikjarat ukoll illi jista' jkun illi l-kontenut ta' xi xhieda tal-Prosekuzzjoni ma ġiex traskritt u għalhekk talbet żmien sabiex tirregola ruħha dwar dan u illi tindika, permezz ta' nota, l-ismijiet tax-xhieda li l-kontenut tax-xhieda tagħhom ma ġiex traskritt kollu, liema talba ġiet milqugħa mill-Qorti, b'dan illi l-Qorti mbagħad kellha tagħti provvediment skont dak li jirriżulta;[6]

Rat ukoll illi d-difiża baqgħet ma ppreżentat l-ebda nota f'dan is-sens;

Rat illi fis-seduta tal-4 ta' Marzu 2014, id-difiża ddikjarat illi kienet qed teżenta wkoll mis-smiegħ mill-ġdid tax-xhieda tal-Ispettur Jesmond J. Borg;[7]

Semgħet lill-Prosekuzzjoni tirrimetti ruħha għall-provi prodotti u semgħet it-trattazzjoni finali tad-difiża.

---

[2] Ara a fol. 10 tal-proċess.
[3] Ara a fol. 10 u 58 tal-proċess.
[4] Ara a fol. 90 tal-proċess.
[5] Ara a fol. 95 tal-proċess.
[6] Ara a fol. 95 tal-proċess.
[7] Ara a fol. 97 tal-proċess.

Ikkunsidrat:

L-Ispettur (illum Supretendent) **Jesmond J. Borg** jixhed illi fit-18 ta' Lulju 2009 għall-ħabta tas-12:40 a.m., huma ġew infurmati minn membri tal-Forzi Armati ta' Malta li hekk kif kienu qed jagħmlu *roadblocks* ġewwa Ħ'Attard, waqqfu vettura tal-għamla Fiat Punto bin-numru ta' reġistrazzjoni SUL 120 li kienet qed tiġi misjuqa mill-imputat[8] u illi waqt tfittxija li saret, instabu żewġ boroż tal-plastik żgħar, li kienu jikkontjenu sustanza bajda suspettata droga kokaina, kif ukoll żewġ biċċiet raża tal-*cannabis,* żewġ *joints* li kienu diġa` ġew impejpa u *straw.* L-imputat ġie arrestat għal fini ta' investigazzjoni ulterjuri, ġie mitkellem mix-xhud, u rrilaxxja stqarrija dakinhar tat-18 ta' Lulju 2009, wara li ngħata s-solita twissija skont il-liġi, u sussegwentement, ikkonferma din l-istqarrija bil-ġurament quddiem il-Maġistrat (iżjed tard l-Onor. Imħallef) Dr. Silvio Meli nhar is-27 ta' Lulju 2009. Ix-xhud esebixxa din l-istqarrija bħala Dok. JB 1, is-sustanza misjuba fil-pussess tal-imputat bħala Dok. JB 3 u *mobile phone* u *sim card* bħala Dok. JB 4. Huwa jgħid illi l-imputat ikkopera ferm mal-pulizija u illi bis-saħħa tiegħu ġiet imressqa terza persuna in konnessjoni ma' traffikar ta' droga.[9]

Il-Maġġur Nicholas Cassar jixhed illi nhar it-18 ta' Lulju 2009, huwa kien *officer in charge* minn *roadblock* li saret fil-limiti tal-Mosta u Ħ'Attard, kif ukoll illi għall-ħabta tas-12.40 a.m., waqqfu vettura bin-numru ta' reġistrazzjoni SUL 102. Huwa jgħid illi minn tfittxija fuq l-unika persuna fil-vettura, mara bil-kunjom Sullivan, irriżulta illi fil-but tal-lemin tal-*jeans,* din il-persuna kellha borża żgħira li fiha kien hemm trab suspettuż. Fil-vettura mbagħad instabu *sachet* żgħir ieħor ħdejn l-*isteering wheel,* ammont żgħir ta' sustanza suspettata raża fil-bieba tal-passiġġier, f'*pouch* tat-tabakk u xi *joints* suspettati tal-*cannabis.* Għalhekk huwa ċempel lill-pulizija mill-Iskwadra kontra d-Droga u tahom *handover.*[10] **Lance Bombardier Peregin** u **Gunner Desira** ikkonfermaw li l-borża żgħira bi trab abjad li nstabet fuq il-persuna tal-imputat[11] kienet fil-but tal-lemin fuq in-naħa ta' quddiem tal-*jeans.* Skont Lance Bombardier Peregin, Gunner Scerri kompla bit-tfittxija fil-vettura, fejn sab xi affarijiet oħra suspettati droga u dawn ġew mgħoddija minnhom lis-superjuri tagħhom sabiex imbagħad jiġu mgħoddija lill-pulizija mill-Iswkadra kontra d-Droga.[12] **PS 1174 Adrian Sciberras** jixhed illi nhar it-18 ta' Lulju 2009, huwa kien ġie nfurmat mill-*control room* li s-suldati tal-Forzi Armati kellhom bżonn assistenza wara illi waqt

[8] Dak iż-żmien l-imputata, Joanne Ellul Sullivan.

[9] Ara din ix-xhieda a fol. 12 sa 15 tal-proċess. L-istqarrija tinsab esebita a fol. 16 sa 18 tal-proċess, filwaqt illi l-proċess verbal dwar l-istqarrija ġuramentata tal-imputat jinsab esebit a fol. 64 *et seq* tal-proċess u mmarkat bħala Dok. OD 1. Ix-xhieda tal-imputat (dak iż-żmien Joanne Ellul Sullivan) quddiem il-Maġistrat Dr. Silvio Meli tinsab a fol. 70 tal-proċess. Ara wkoll id-dikjarazzjoni tal-Uffiċjal Prosekutur, a fol. 58 tal-proċess.

[10] Ara a fol. 21 sa 23 tal-proċess.

[11] Dak iż-żmien l-imputata.

[12] Ara x-xhieda ta' Lance Bombardier Peregin, a fol. 24 sa 26 tal-proċess u x-xhieda ta' Gunner Desira, a fol. 27 sa 29 tal-proċess.

roadblock ġewwa Ħ'Attard, kienu sabu xi affarijiet relatati mad-droga. Meta mar fuq il-post, huwa sab lill-Kaptan Cassar li qallu kif u għaliex kien twaqqaf l-imputat[13]. Jgħid illi huwa arresta lill-imputat u ngħata s-sustanza li ġiet elevata mill-pussess tiegħu, konsistenti f'xi żewġ boroż bi trab abjad suspettat droga kokaina, żewġ *joints* u biċċiet tar-raża tal-*cannabis*, u li da parti tiegħu għadda kollox lill-Ispettur Borg.[14]

Mir-relazzjoni tal-espert l-**Ispiżjar Mario Mifsud**, maħtur f'dawn il-proċeduri[15], jirriżulta illi huwa ngħata dokument wieħed għall-analizi tiegħu, konsistenti f'borża tal-plastik trasparenti li ġo fiha kien hemm *label* bajda bil-kliem "Data 18-7-09, Ħin 1 AM, Elevat/i minn Karozza Fiat Punto SUL-120, fil-prezenza ta' Joanne Ellul Sullivan, minn GNR 86938, Desira B., LBDR 86777, Peregin". F'din il-borża kien hemm biċċa kartuna minn pakkett sigaretti, kwantita ta' karti tal-brim tas-sigaretti, erba' pakketti ta' karti tal-brim tas-sigaretti, speċi ta' żewġ *joints* li kienu wżati, blokka u żewġ biċċiet frak żgħar ta' sustanza ta' lewn kannella, żewġ *straws* tal-plastik u żewġ boroż żgħar tal-plastik bi trab ta' lewn abjad fihom.

L-espert ikkonkluda hekk dwar dan id-dokument:

a) Illi nstabu traċċi tas-sustanza *Tetrahydracannabinol* (THC) fuq żewġ *joints* użati;

b) Illi l-blokka u l-frak ta' sustanza kannella f'ammont nett totali ta' 5.95 grammi, instabu li kienu raża tal-pjanta tal-*cannabis*. Fil-blokka u l-frak instabet is-sustanza *Tetrahydracannabinol* (*THC*) f'ammont ta' ċirka 4.7%. Ir-raża tal-pjanta tal-*cannabis* hija kkontrollata bil-liġi taħt it-Taqsima III, Sezzjoni 8 tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta, waqt li s-sustanza *Tetrahydracannabinol* hija kkontrollata bil-liġi taħt it-Tielet Skeda Parti A tal-Kapitolu 31 tal-Liġijiet ta' Malta;

c) Illi nstabu traċċi tas-sustanza Kokajina fiż-żewġ *straws* tal-plastik;

d) It-trab ta' lewn abjad li kien hemm f'żewġ boroż żgħar tal-plastik f'ammont nett totali ta' 7.14 grammi instabet fihom is-sustanza Kokajina. Il-purita' medja tat-trab ta' lewn abjad għas-sustanza Kokajina kienet ta' ċirka 48.7%. Is-sustanza Kokajina hija kkontrollata bil-liġi taħt l-Ewwel Skeda Taqsima 1 tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta.

---

[13] Dak iż-żmien, l-imputata Joanne Ellul Sullivan.

[14] Ara a fol. 35 u 36 tal-proċess.

[15] Ara d-digriet a fol. 11 tal-proċess.

Illi mill-istess relazzjoni jirriżulta wkoll illi t-trab fiż-żewġ boroż li kien pożittiv għas-sustanza kokaina kellu piż rispettiv ta' 1.25 grammi u 5.89 grammi.[16]

Fix-xhieda tiegħu tal-25 ta' Ġunju 2012, imbagħad, l-istess espert jgħid illi minn 5.95 grammi ta' raża tal-*cannabis,* wieħed joħroġ ċirka 20 *joint,* meta wieħed iqis illi f'kull *joint* ikun hemm ċirka 0.3 grammi *cannabis.* Skont l-istess espert doża tipika tal-kokaina hija ta' ċirka 0.5 grammi u għalhekk minn 7.14 grammi kokaina joħorġu ċirka 14-il doża. In oltre bħala purita` l-kokaina in kwistjoni kienet ftit iktar għolja mill-medja. Mistoqsi in kontro-eżami, jekk fl-opinjoni tiegħu l-ammonti ta' droga li nstabu jistgħux jittieħdu minn persuna fuq perijodu ta' jumejn jew tlett ijiem, l-espert wieġeb illi fil-fehma tiegħu, perijodu ta' jumejn jew tlieta kien qasir ħafna, kemm in kwantu l-kokaina, kif ukoll in kwantu l-*cannabis.* Dan kemm fid-dawl tal-kwantita` ta' droga li nstabet u anke għaliex il-purita` kienet għolja. Fil-fehma tiegħu fi tlett ijiem wieħed ma setax jieħu dak l-ammont. Jgħid ukoll illi jiddependi wkoll minn kemm il-persuna tieħu droga. Mistoqsi kemm persuna tista' tieħu droga kuljum, l-espert jgħid illi jiddependi wkoll minn jekk din hux qed tittieħed waħedha jew flimkien ma' droga oħra, kif ukoll minn kemm dik il-persuna ilha tieħu droga. Madankollu persuna medja ma tieħux iżjed minn gramma u nofs matul il-ġurnata.[17]

Fix-xhieda ulterjuri tiegħu tal-4 ta' Frar 2013, wara li l-inkarigu tiegħu ġie estiż mill-Qorti sabiex jistabilixxi l-valur tad-droga indikata fir-relazzjoni tiegħu[18], l-istess espert jgħid illi skont in-*National Report to the EMCDDA* għas-snin 2008-2010, fis-sena 2009 il-prezz bl-imnut għal kull gramma ta' raża tal-*cannabis* kien ta' għaxar ewro, filwaqt illi l-prezz għal kull gramma kokaina kien ta' tmenin ewro. Dan ifisser illi ammont ta' 5.95 grammi ta' raża tal-*cannabis* kien iġib prezz bl-imnut ta' €59.50, filwaqt illi ammont ta' 7.14 grammi ta' kokaina kien iġib prezz ta' €571.20. Għalhekk il-prezz totali tas-sustanza kien ta' ċirka €631.[19]

L-espert **Dr. Martin Bajada** maħtur minn din il-Qorti sabiex janalizza l-*mobile phone* esebit u jeleva l-informazzjoni kollha fl-istess ċellulari għall-perjodu bejn il-15 ta' Ġunju 2009 u d-19 ta' Lulju 2009[20], ippreżenta r-relazzjoni tiegħu bħala Dok. MB1, mil-liema jirriżulta illi huwa eżamina ċ-ċellulari mudell Nokia 6300 u SIM card tas-soċjeta` Vodafone Malta u ħareġ l-informazzjoni mill-istess. Ħafna mill-messaġġi li ġew estratti mill-istess ċellulari jidhru li ġew mibgħuta lil jew minn ċertu Olga Valdaeva u numru kbir mill-istess messaġġi huma miktubin b'lingwi barranin u oħrajn bil-lingwa Ingliża. Mill-kontenut tal-messaġġi jidher

[16] Ara din ir-relazzjoni, a fol. 42 tal-proċess.
[17] Ara din ix-xhieda a fol. 79 sa 83 tal-proċess. Ara wkoll ix-xhieda tal-istess espert tal-4 ta' Marzu 2014 fuq l-istess binarju, a fol. 98 sa 104 tal-proċess.
[18] Ara a fol. 33 tal-proċess.
[19] Ara din ix-xhieda a fol. 85 u 86 tal-proċess u r-relazzjoni addizzjonali tal-istess espert, a fol. 87 sa 89 tal-prċess.
[20] Ara a fol. 11 tal-proċess.

illi dan iċ-ċellulari kien jappartjeni lil persuna barranija, li kienet qegħda f'Malta għal xi żmien sabiex tistudja l-Ingliż.[21]

Da parti tiegħu, **l-imputat**[22] għażel li jixhed f'dawn il-proċeduri. Huwa jgħid illi dakinhar kien fi triqtu lejn *Numero Uno* meta ġie mwaqqaf waqt *roadblock* ġewwa Ħ'Attard u nstab illi kien fil-pussess tal-kokaina u tal-*cannabis,* liema droga kienet intiża għall-użu personali tiegħu. Jgħid illi qabel twaqqaf, diġa` kien għamel użu mid-droga kokaina, waqt li kien id-dar. Id-droga kienet fin-naħa tal-ġenb tal-vettura u kellu pakkett kokaina ukoll fil-but tiegħu, liema pakkett kien ser jagħmel użu minnu fil-*party* ġewwa n-Numero Uno. Id-droga li kienet fil-vettura kienet f'borża waħda u ma kinitx maqsuma f'pakketti. Ġie arrestat u ttieħed ġewwa l-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija. L-għada huwa rrilaxxja stqarrija lill-Pulizija. Ma ġiex infurmat b'xi jedd li jkun assistit minn avukat jew illi seta' jċempel lill-avukat. Huwa kkonferma din l-istqarrija tiegħu quddiem Maġistrat. Dan għamlu għaliex l-Ispettur Jesmond Borg qallu li biex jgħinhom, huwa kellu jagħmel stqarrija ġuramentata quddiem il-Maġistrat, u jieħu ġurament dwar iż-żewġ persuni li huwa qal li kien jakkwista d-droga mingħandhom. Iżid jgħid illi l-Ispettur qallu illi jekk jgħinhom huwa ma jidher imkien, lanqas il-Qorti, illi ħadd ma kien ser ikun jaf li huwa kixifhom, u illi "*dawk f'idejna*" u illi biex dan isir u allura biex ħadd ma jkun jaf, huwa kellu jirrilaxxja stqarrija u jikkonfermaha bil-ġurament. Kien għalhekk skont hu, li mar quddiem il-Maġistrat Dr. Silvio Meli, fejn hu kien mingħalih illi kien qed jaħlef li qed jgħid il-verita` dwar il-persuni li kien jakkwista d-droga mingħandhom. Jgħid illi huwa mingħalih illi kien qed jikkopera mal-pulizija sabiex jikxef lil dawn il-persuni, u fl-istess ħin mingħajr ma jkollu għalfejn jidher quddiemhom. L-imputat jikkonferma wkoll illi la darba quddiem il-Maġistrat, inqratlu l-istqarrija kollha mill-istess Maġistrat, iżda huwa ħaseb li huwa kien qiegħed hemm biss biex jikkonferma bil-ġurament min kienu l-fornituri tiegħu u biex b'hekk jittieħdu passi fil-konfront tagħhom u dan fid-dawl ta' dak li kien qallu l-Ispettur Borg.

L-imputat jgħid ukoll illi meta ġie biex jirrilaxxja l-istqarrija tiegħu, kien hemm preżenti l-Ispettur Borg, kif ukoll ċerta Diane. Huwa qalilhom li d-droga kienet intiża għall-użu tiegħu, iżda Diane bdiet issabbat mal-mejda u tgħajjat u tgħidlu li ma jistax ikun illi dik id-droga kollha kienet għalih għax kien imut b'attakk tal-qalb. L-istess qallu l-Ispettur Borg. Jgħid illi huwa kien ilu hemm lejl sħiħ, kien taħt l-influwenza tad-droga kokaina u baqa' jinsisti magħhom illi d-droga kienet intiża għalih qabel irrilaxxja l-istqarrija bil-miktub. Da parti tagħhom, dawn baqgħu ma riedux jemmnuh, f'liema punt ħaseb illi huwa ma kienx normali, sakemm fl-aħħar gideb u qalilhom li ma kinitx kollha għalih, u kien hawn illi dawn "*qaghdu kwieti. U qaluli mela ha naghmlu statement*". Jgħid illi fiż-żmien in kwistjoni kellu l-vizzju tad-droga. Skont hu, kien jieħu 10 grammi kokaina

[21] Din ir-relazzjoni tinsab esebita a fol. 51 tal-proċess.
[22] Dak iż-żmien l-imputata Joanne Ellul Sullivan.

fuq tlett ijiem, kien jikkonsma d-droga matul jum sħiħ u illi ma kienx jorqod per eżempju, mill-Ġimgħa sal-Ħadd. Jgħid ukoll illi l-familja tiegħu għandha negozju u illi huwa kien jieħu l-flus mingħand missieru, li dak iż-żmien ma kienx jaf, sabiex ikun jista' jixtri d-droga. Mistoqsi għaliex kellu dik id-droga kollha fil-pussess tiegħu dakinhar, huwa jgħid illi kien il-Ġimgħa, illi normalment nhar ta' Ġimgħa huwa kien ikollu borża bid-droga biex imbagħad ma jmurx id-dar u jibqa' barra. Fil-għodu kien imur ġo bar u jibqa' jikkonsma d-droga u jagħmel l-istess mis-Sibt għall-Ħadd. Kien jagħmel tlett ijiem ma jorqodx u jikkonsma l-kokaina. Skont hu, kien jieħu linja kull nofs siegħa jew kull siegħa u illi minn gramma tagħmel ċirka erba' linji, għalkemm kien jiddependi wkoll mill-kobor tal-linja. Jgħid illi llum m'għadux jieħu droga, li kien fittex il-kura ġewwa l-Aġenzija Caritas għall-perjodu ta' sentejn wara l-każ odjern, anke għaliex il-ġenituri tiegħu mbagħad saru jafu b'din il-problema. Kien baqa' jaħdem ukoll fil-kumpanija tal-familja, kien azzjonist fil-kumpanija u kien imexxiha hu.

In kontro-eżami, l-imputat jixhed illi għaddew xi ġimgħatejn minn dakinhar li rrilaxxja l-istqarrija sa dakinhar li kkonfermaha bil-ġurament. Jgħid illi ma jiftakarx illi l-Maġistrat tah xi twissija qabel xehed, iżda qabad u qraha u jekk jidhirlu wkoll kien hemm xi *recording.* Jgħid illi l-Maġistrat ma qallux illi dak li kien ser jgħid seta' jintuża bħala prova fil-każ kontra tiegħu. Mistoqsi jekk matul il-ħmistax-il jum li fih stenna biex jidher quddiem il-Maġistrat, marx jagħmel rapport li huwa kien ġie intimidat meta rrilaxxja l-istqarrija, huwa jgħid illi ma marx għax dak iż-żmien kien jieħu d-droga u lanqas ma tkellem ma' avukat. Lanqas ma ħass illi kellu jgħid lill-Maġistrat meta ġie biex jikkonferma l-istqarrija. Mistoqsi għaliex ikkonferma bil-ġurament anke dawk il-partijiet tal-istqarrija fejn huwa kien qal illi d-droga ma kinitx intiża kollha għalih, huwa wieġeb illi huwa mingħalih li kien qed jikkonferma bil-ġurament biss dawk il-partijiet li fihom huwa kixef il-fornituri tiegħu tad-droga, filwaqt illi kkonferma wkoll illi l-Maġistrat qralu l-istqarrija kollha.

Fir-rigward tal-jum mertu tal-każ, huwa jgħid illi dakinhar kellu borża bil-kokaina, u borża oħra żgħira wkoll bil-kokaina, u raża tal-*cannabis*. Il-borża ż-żgħira li kellu fil-but kien fiha madwar gramma kokaina, filwaqt illi l-borża l-oħra kien fiha xi 6 jew 7 grammi. Id-droga kien xtraha dakinhar stess, għall-ħabta tas-6.00 p.m. Ħallas madwar €600 għal 10 grammi. Jgħid illi huwa kien xtara d-droga f'borża waħda u kien qasamha hu b'dan il-mod. Kien sejjer *Numero Uno,* iżda l-borża l-kbira kien ser iħalliha fil-vettura biex ikompli jieħu minnha wara l-*party,* filwaqt illi l-oħra kien ser idaħħalha miegħu fil-*party.* Hu ma kienx bi ħsiebu jdum il-*party,* u lanqas kellu l-ħsieb li jmur oriġinarjament, iżda ċemplitlu ħabiba tiegħu biex imur u hekk kien ser jagħmel. Ipprepara l-borża żgħira għaliex ma kienx se jdum il-*party*. Jgħid illi huwa qal dak li qal fl-istqarrija għaliex ma bediex jitwemmen, li għalhekk kellu jbiddel il-verżjoni sabiex ikun jista' jitlaq, li lanqas raqad u kien qed iħossu ser jiġġennen hemm ġew. Biddel il-verżjoni biex

jikkuntentahom u biex ikun jista' jirrilaxxja l-istqarrija. Li kieku kien jaf il-liġi, ma kienx jgħid dak li qal. Qabel ġie arrestat, kien ikkonsma d-droga kokaina għall-ħabta tal-11.00 p.m. Jgħid ukoll illi l-Ispettur Borg kien spjegalu li kemm il-darba kien ser jgħin biex jinqabdu l-fornituri tiegħu tad-droga, huwa kien se jibbenefika billi tonqoslu l-piena fil-każ tiegħu.[23]

Ikkunsidrat ukoll:

Illi fl-ewwel lok, jeħtieġ illi l-Qorti tiddetermina l-valur probatorju li għandha tingħata l-istqarrija rilaxxjata mill-imputat nhar it-18 ta' Lulju 2009, wara li huwa ngħata s-solita twissija skont il-liġi, u x-xhieda tiegħu quddiem il-Maġistrat Dr. Silvio Meli nhar is-27 ta' Lulju 2009, li permezz tagħha huwa kkonferma din l-istqarrija tiegħu bil-ġurament. Kemm l-istqarrija tal-imputat, kif ukoll ix-xhieda tiegħu msemmija, ngħataw minnu mingħajr il-jedd li jikkonsulta ma' avukat tal-fiduċja tiegħu qabel l-interrogatorju u/jew l-istess xhieda tiegħu u mingħajr il-jedd għall-assistenza legali waqt l-istess, u dan stante illi dawn il-jeddijiet ma kinux għadhom in vigore fil-liġi Maltija fiż-żmien tal-każ. Fil-fatt l-ewwel jedd daħal fis-seħħ fl-10 ta' Frar 2010, permezz tal-Avviż Legali 35/2010, fil-waqt illi t-tieni jedd daħal fis-seħħ fit-28 ta' Novembru 2016, permezz tal-Avviż Legali 401/2016.

Fit-trattazzjoni finali tagħha, id-difiża għamlet referenza għall-fatt illi meta rrilaxxja l-istqarrija tiegħu, l-imputat ma ngħatax id-dritt illi jkun assistit minn avukat waqt l-interrogatorju tiegħu, bi ksur tad-drittijiet tiegħu. Talbet għalhekk lill-Qorti sabiex tiskarta din l-istqarrija fil-kunsiderazzjonijiet tagħha dwar il-ħtija o meno tal-istess imputat.

F'dan ir-rigward din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem tat-12 ta' Jannar 2016 fil-każ **Mario Borg v. Malta**, kif ukoll għas-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **The Republic of Malta vs Chukwudi Onyeabor** tal-1 ta' Diċembru 2016, fejn hemmhekk il-Qorti għamlet referenza għal diversi sentenzi tal-Qorti Kostituzzjonali ossia **Carmel Saliba vs Avukat Generali** tas-16 ta' Mejju 2016, **Stephen Nana Owusu vs Avukat Generali** tat-30 ta' Mejju 2016, **Malcolm Said vs Avukat Generali et** tal-24 ta' Ġunju 2016 u **Aaron Cassar vs Avukat Generali et** tal-11 ta' Lulju 2016 u għaddiet sabiex tiddeċiedi illi "*the denial of the right to legal assistance at the pre-trial stage as a result of a systematic restriction applicable to all accused persons must today be held to be in violation of the conditions for the admissibility of an accused's statement*."

---

[23] Ara din ix-xhieda a fol. 109 sa 129 tal-proċess.

Il-Qorti tagħmel referenza wkoll għas-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) fl-10 ta' Mejju 2017, fl-ismijiet **Il-Pulizija (Spettur Josric Mifsud) vs Josianne Azzopardi**, wara referenza kostituzzjonali ta' din il-Qorti kif preseduta. F'dak il-każ, l-imputata Josianne Azzopardi rrilaxxjat stqarrija lill-Pulizija Eżekuttiva nhar it-13 ta' Frar 2004, liema stqarrija hija kkonfermatha bil-ġurament quddiem il-Maġistrat tal-Għassa dakinhar stess. Qabel l-interrogatorju tagħha, hija ngħatat is-solita twissija skont il-liġi, iżda ma ngħatatx id-dritt li tottjeni parir legali, u wisq inqas il-jedd li tkun assistita minn avukat waqt l-istess interrogatorju. Fl-istess stqarrija, l-imputata għamlet diversi dikjarazzjonijiet inkriminanti. Wara li għamlet rassenja tal-ġurisprudenza lokali u anke tal-Qorti Ewropea dwar dan il-punt, il-Qorti Kostituzzjonali ddisponiet mir-referenza bil-mod segwenti:

> "Din il-Qorti taqbel perfettament mal-insenjament tal-Qrati fid-deċiżjonijiet ċitati. L-Avukat Ġenerali ma ġab l-ebda ġustifikazzjoni għaliex kien hemm restrizzjoni għall-aċċess tar-rikorrenti għall-avukat ħlief li l-liġi kif kienet ma kinitx tipprovdi għal tali dritt favur persuna arrestata. B'applikazzjoni ta' dawn il-prinċipji, il-Qorti ssib illi minkejja li d-dritt tar-rikorrenti għal smigħ xieraq ma ġiex leż f'dan l-istadju, ċertament illi sseħħ leżjoni f'każ illi l-istqarrija li tat lill-pulizija fit-13 ta' Frar 2004 u dik li għamlet aktar tard dak inhar quddiem il-Maġistrat Inkwirenti jibqgħu jagħmlu parti mill-proċeduri kriminali pendenti quddiem il-Qorti referenti. Il-Qorti ma tistax ma tikkunsidrax ukoll illi r-rikorrenti kellha biss tmintax-il sena meta seħħ dan l-episodju u kienet l-ewwel darba li ġiet arrestata u tressqet il-Qorti, fejn mhux biss ikkonfermat l-istqarrija tagħha kif kienet mingħaliha li ser tagħmel, iżda effettivament irrilaxxat stqarrija oħra pjuttost dettaljata u dan kollu mingħajr ma kienet ingħatat xi forma ta' assistenza legali, bir-riżultat illi, kif jikkonferma wkoll l-Ispettur Josric Mifsud, hija kienet aġitata waqt li kienet qiegħda tirrilaxxa l-istqarrija tagħha.
>
> ...
>
> Għar-raġunijiet kollha premessi, il-Qorti, filwaqt li tagħmel referenza għall-fatti lamentati minn Josianne Azzopardi fit-talba għal referenza kostituzzjonali fil-proċeduri fl-ismijiet Il-Pulizija (Spettur Josric Mifsud) vs Josianne Azzopardi li hija pendenti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, senjatament illi ġie mittiefes id-dritt fondamentali tagħha għal smigħ xieraq kif protett bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(1) u 6(3) tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem, liema lment wassal lil dik il-Qorti sabiex fl-24 ta' Frar 2016 tagħmel l-ordni ta' referenza, qiegħda tiddikjara illi fil-konfront tal-istess Josianne Azzopardi ma ssib li kien hemm l-ebda vjolazzjoni tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u tal-artikoli 6(1) u 6(3) tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-

Libertajiet Fundamentali, madanakollu, issib illi jkun hemm ksur jekk isir użu mill-istqarrija li tat ir-rikorrenti lill-pulizija dakinhar tat-13 ta' Frar 2004 u l-istqarrija li tat quddiem il-Maġistrat Inkwerenti fl-istess jum, fil-proċeduri kriminali de quo. Għalhekk qiegħda tibgħat dan il-provvediment flimkien mal-atti lura lill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali sabiex tkompli tisma' u tiddeċiedi skont kif intqal f'din ir-referenza." [sottolinear ta' din il-Qorti]

Il-Qorti tirreferi wkoll għas-sentenza mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali fil-5 ta' Ottubru 2018, fl-ismijiet **Christopher Bartolo vs Avukat Ġenerali et**, f'liema każ fl-istqarrijiet tiegħu, ir-rikorrenti minkejja li qabel irrilaxxja l-ewwel stqarrija, kien ingħata parir mingħand l-avukat tiegħu li f'dak l-istadju ma jgħid xejn lill-Pulizija, huwa xorta waħda rrisponda għad-domandi waqt l-interrogatorju li sarlu, bir-riżultat li stqarr fatti li kienu inkriminanti għalih, in kwantu ammetta li kien jixtri d-droga kemm għall-użu personali tiegħu, kif ukoll sabiex ibiegħ minnha lil terzi. Fis-sentenza tagħha, il-Qorti Kostituzzjonali qalet hekk dwar l-istqarrijiet rilaxxjati mill-istess rikorrenti mingħajr il-jedd ta' assistenza legali waqt l-interrogatorji tiegħu:

"36. Mill-premess jirrizulta manifest li l-istqarrijiet rilaxxjati mir-rikorrent ser ikollhom kif fil-fatt gja` kellhom quddiem il-Qorti Kriminali impatt fil-proceduri kriminali, mhux in kwantu ghall-ammissjonijiet, izda in kwantu l-kontenut taghhom kien ittiehed in konsiderazzjoni fil-quantum tal-piena imposta fuqu mill-Qorti Kriminali, u issa huwa car li anke l-Qorti tal-Appell Kriminali ser tiehu konsiderazzjoni tal-kontenut tal-istqarrijiet f'dan ir-rigward. Ghalhekk, ghalkemm il-proceduri kriminali ghadhom pendenti u ghalhekk ma jistax f'dan l-istadju jigi determinat jekk kienx hemm lezjoni ta' smigh xieraq f'dawk il-proceduri, jekk l-istqarrijiet jithallew fil-process tal-proceduri kriminali, dawn wisq probabbilment ser isir uzu minnhom mill-Qorti tal-Appell Kriminali bi pregudizzju jew vantagg ghall-akkuzat fil-kwantifikazzjoni tal-piena, kemm dik karcerarja kif ukoll ghal dak li tirrigwarda l-multa li tista' tigi imposta.

37. Fid-dawl tal-premess it-tehid tal-istqarrijiet zgur li ser ikollhom impatt fuq l-ezitu tal-process kriminali u, ladarba dan isir, x'aktarx ser isir ksur tad-dritt tal-rikorrent ghal smigh xieraq tenut kont tal-fatt li dawn gew rilaxxjati mir-rikorrent fl-assenza ta' avukat li jassistih. Ghalhekk huwa xieraq li, filwaqt li f'dan l-istadju ma jistax jinghad jekk kienx hemm lezjoni ta' dan id-dritt fundamentali tar-rikorrent peress li l-proceduri kriminali ghadhom pendenti, dawn ma jithallewx jibqghu fl-inkartament tal-process kriminali." [sottolinear tal-Qorti]

Allura minkejja illi r-rikorrenti f'dak il-każ, kien ingħata l-jedd li jikkonsulta ma' avukat qabel l-ewwel interrogatorju tiegħu u anke eżerċita dan il-jedd, il-Qorti

ordnat illi l-istqarrijiet tiegħu ma jitħallewx fl-inkartament la darba kien ser ikollhom impatt fuq l-eżitu tal-proċess kriminali u dan stante illi ma ngħatax il-jedd għall-assistenza legali waqt l-interrogatorji tiegħu. Din kienet ukoll il-konklużjoni tal-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza tagħha tal-20 ta' Novembru 2018, fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Claire Farrugia**, f'liema każ dik il-Qorti skartat bħala inammissibbli l-istqarrijiet tal-imputata, waħda minnhom ġuramentata, u dan għaliex għalkemm hija ngħatat id-dritt li tottjeni parir legali qabel l-istqarrijiet tagħha, madankollu hija ma ngħatatx id-dritt li tkun assistita minn avukat waqt l-interrogatorji li sarulha u dan stante li dan id-dritt ma kienx għadu viġenti fiż-żmien in kwistjoni. F'dan is-sens ukoll iddeċidiet l-istess Qorti fis-sentenza tagħha fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Emad Masoud** tas-16 ta' Mejju 2019 u fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Sandro Spiteri** tat-18 ta' Ġunju 2019, f'liema każ, bħal fil-każ odjern, l-imputat kien irrilaxxja stqarrija kemm mingħajr il-jedd li jottjeni parir legali qabel l-interrogatorju tiegħu, kif ukoll mingħajr id-dritt li jkun assistit minn avukat waqt l-istess interrogatorju.

Fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) vs Aldo Pistella** tal-14 ta' Diċembru 2018, f'liema każ l-appellat kien ingħata l-jedd li jottjeni parir legali qabel l-interrogotarju tiegħu u anke eżerċitah, iżda ma ngħatax il-jedd li jkun assistit minn avukat waqt dan l-interrogatorju, stante illi anke f'dak il-każ, fiż-żmien in kwistjoni, dan il-jedd ma kienx viġenti fil-liġi Maltija, il-Qorti Kostituzzjonali reġgħet irribadiet il-konklużjonijiet tagħha fis-sentenza preċedenti fl-ismijiet **Christopher Bartolo vs Avukat Ġenerali et**:

> "14. Għalkemm, bħall-ewwel qorti, taqbel mal-appellanti illi f'dan l-istadju għadu ma seħħ l-ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, madankollu, kif osservat fil-każ ta' Malcolm Said, il-qorti xorta hija tal-fehma li ma jkunx għaqli li l-proċess kriminali jitħalla jitkompla bil-produzzjoni tal-istqarrija tal-akkużat Pistella ladarba din, għallinqas f'parti minnha, ittieħdet mingħajr ma Pistella kellu l-għajnuna ta' avukat. Għalhekk, għalkemm għadu ma seħħ ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, fiċ-ċirkostanzi huwa għaqli illi, kif qalet l-ewwel qorti, ma jsir ebda użu mill-istqarrija fil-proċess kriminali sabiex, meta l-proċess kriminali jintemm, ma jkunx tniġġes b'irregolarità – dik li jkun sar użu minn stqarrija li ttieħdet mingħajr ma l-interrogat kellu l-għajnuna ta' avukat – li tista' twassal għal konsegwenzi bħal tħassir tal-proċess kollu."

Fil-każ ta' **Philippe Beuze vs Belgium** deċiż mill-*Grand Chamber* tal-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru 2018, dik il-Qorti reġgħet adottat il-kriterju tal-*overall fairness of the proceedings* sabiex tistħarreġ jekk seħħitx o meno leżjoni tad-dritt għal smiegħ xieraq. Għalkemm sabet li f'dan il-każ seħħet vjolazzjoni tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni, il-Qorti mxiet lil hinn minn dawk id-deċiżjonijiet li fihom instabet vjolazzjoni tal-imsemmi artikolu għaliex kien hemm restrizzjoni sistematika fil-liġi domestika tad-dritt ta' persuna

suspettata jew arrestata ta' aċċess għall-avukat, u ddeċidiet illi l-Qorti għandha dejjem tistħarreġ iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, tenut kont ta' numru ta' kriterji, mhux eżawrjenti, elenkati fid-deċiżjoni tagħha. Dik il-Qorti qalet hekk fid-deċiżjoni tagħha:

> "(γ) Relevant factors for the overall fairness assessment
>
> 150. When examining the proceedings as a whole in order to assess the impact of procedural failings at the pre-trial stage on the overall fairness of the criminal proceedings, the following non-exhaustive list of factors, drawn from the Court's case-law, should, where appropriate, be taken into account (see Ibrahim and Others, cited above, § 274, and Simeonovi, cited above, § 120):
>
> (a) whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;
>
> (b) the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with – where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;
>
> (c) whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;
>
> (d) the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;
>
> (e) where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;
>
> (f) in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;
>
> (g) the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;
>
> (h) whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;

(i) the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and

(j) other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice."

F'dak il-każ, meta l-Qorti Ewropea ġiet biex teżamina dawn il-kriterji fil-kuntest taċ-ċirkostanzi li kellha quddiemha, fil-waqt illi saħqet illi kienet qed issib vjolazzjoni tal-Artikolu 6 fid-dawl ta' diversi fatturi meħudha lkoll flimkien u mhux kull fattur meqjus separatament, ikkunsidrat *inter alia* illi fl-istess każ, ir-restrizzjonijiet fuq id-dritt tal-aċċess għall-avukat kienu estensivi u dan fis-sens illi l-akkużat ġie interrogat waqt li kien fil-kustodja tal-pulizija mingħajr ma qabel ingħata l-opportunita` li jottjeni parir legali jew li jkollu avukat preżenti u fil-kors tal-investigazzjoni ġudizzjarja li seħħet wara, ma ngħatax il-possibilita` li jkun assistit minn avukat, kif lanqas ma ngħata dan id-dritt f'atti investigattivi oħrajn sussegwenti. F'dawk iċ-ċirkostanzi, mingħajr ma ngħata informazzjoni ċara dwar id-dritt tiegħu għas-silenzju, huwa rrilaxxja stqarrijiet dettaljati u sussegwentement ta wkoll verżjonijiet differenti dwar il-fatti, bir-riżultat illi għamel stqarrijiet, li għalkemm ma kinux inkriminanti fis-sens restrittiv ta' din il-kelma, effettwaw sostanzjalment il-posizzjoni tiegħu, speċjalment fir-rigward ta' akkuża partikolari. Dawn l-stqarrijiet ġew ilkoll ikkunsidrati bħala ammissibbli fil-proċeduri kontra tiegħu. In oltre tali stqarrijiet kellhom rwol importanti fil-proċeduri u fir-rigward ta' akkuża minnhom, kienu jiffurmaw parti integrali mill-provi li a bażi tagħhom huwa nstab ħati.

Fil-każ deċiż mill-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **Paul Anthony Caruana vs Avukat Ġenerali et** nhar il-31 ta' Mejju 2019, l-attur ilmenta minn ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq fid-dawl tal-fatt illi ma ngħatax id-dritt tal-aċċess għall-avukat kemm qabel irrilaxxja l-istqarrija tiegħu lill-Pulizija, kif ukoll waqt l-interrogatorju tiegħu, u għaldaqstant talab lill-Qorti kemm sabiex tiddikjara illi ġew leżi d-drittjiet fundamentali tiegħu kif sanċiti fl-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u fl-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea, kif ukoll sabiex takkorda dawk ir-rimedji effettivi inkluż li tannulla, tħassar u tirrevoka s-sentenza mogħtija fil-konfront tiegħu mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, li permezz tagħha kien instab ħati tal-imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu u ġie kkundannat għal terminu effettiv ta' priġunerija.

F'dan il-każ, wara li rreferiet għall-każ ta' **Ibrahim and Others v. United Kingdom** deċiż mill-Qorti Ewropea fit-13 ta' Settembru 2016 u kompliet illi allura l-fatt waħdu li persuna ma tkunx tħalliet tingħata l-għajnuna ta' avukat waqt l-interrogazzjoni, ukoll jekk ma kienx hemm raġunijiet impellenti għal dan in-nuqqas, ma huwiex biżżejjed biex, *ipso facto*, jinsab ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, iżda wieħed irid iqis il-proċess fit-totalità tiegħu, il-Qorti Kostituzzjonali

għamlet referenza wkoll għad-deċiżjoni f'**<u>Beuze v. Belgium</u>** u għall-kriterji hemmhekk indikati (u fuq ċitati minn din il-Qorti) li a bażi tagħhom wieħed għandu jeżamina l-proċeduri fl-intier tagħhom fid-dawl tal-impatt tan-nuqqasijiet proċedurali fl-istadju ta' qabel il-proċeduri. Il-Qorti kompliet hekk dwar l-ilment tal-attur:

"20. Fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjoniiet, l-aggravju tal-attur – safejn igħid illi "l-fatt waħdu illi persuna li tkun instabet ħatja ma tkunx tħalliet tikkonsulta ma' avukat tal-fiduċja tagħha fil-mument tal-investigazzjoni u l-għotja ta' stqarrija lill-pulizija, minħabba restrizzjoni sistematika fil-liġi maltija, awtomatikament ikun ifisser illi saret vjolazzjoni tad-dritt fundamentali tas-smigħ xieraq ta' dik l-istess persuna taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea" – huwa ħażin u huwa miċħud.

21. Fil-każ tallum kien hemm raġuni tajba għala l-attur ma tħalliex ikellem avukat qabel jew waqt l-ewwel interrogazzjoni. Ir-raġuni hi li kien hemm il-ħsieb li ssir controlled delivery lil terza persuna li kienet tipprovdi lill-attur bid-droga, u biex din l-operazzjoni tirnexxi kien meħtieġ li l-attur ma jitħalla jikkomunika ma' ħadd biex ma titwassalx il-kelma lil dan it-terz.

...

23. L-attur ingħata t-twissija li trid il-liġi qabel ma ta l-istqarrija, u ma saret ebda allegazzjoni li l-istqarrija saret fiċ-ċirkostanzi msemmija fl-art. 658 tal-Kodiċi Kriminali. ... Ħlief għall-fatt li ma kellux avukat dak il-ħin, l-attur ma ressaq ebda argument serju kontra l-validità u l-veraċità tal-istqarrija.

24. Għandu jingħad ukoll illi l-attur ma nżammx aktar milli kien meħtieġ biex tirnexxi l-operazzjoni tal-controlled delivery; dakinhar stess kien meħlus u seta' liberament ikellem avukat.

25. Barra minn hekk, <u>l-istqarrija magħmula lill-pulizija ma kinitx ir-raġuni li wasslet għall-kundanna tal-attur</u>: l-attur instab ħati mill-qorti ta' ġurisdizzjoni kriminali għax ammetta l-ħtija għal dawk l-akkużi li ma ġewx ritirati. Dan għamlu fil-preżenza tal-avukat wara li ikkonsulta miegħu u quddiem maġistrat li wissih bil-konsegwenzi tal-ammissjoni u tah l-opportunità li jeħodha lura.

26. Tassew illi l-attur igħid illi kien kondizzjonat bil-fatt li kien ġà ta stqarrija lill-pulizija qabel ma ammetta quddiem il-qorti...

27. Dan jista' f'ċerti ċirkostanzi jkun fattur relevanti, iżda fil-każ tal-lum l-attur seta' jiċħad dak li stqarr fl-istqarrija u wkoll, jekk tassew kif qal hu kien fis-sakra meta għamilha u għalhekk l-istqarrija ma għamilhiex "volontarjament", jikkontestaha taħt l-art. 658 tal-Kodiċi Kriminali –

seta' saħansitra jirtira l-ammissjoni li għamel quddiem il-qorti – għax il-qorti ta' ġurisdizzjoni kriminali, presjeduta minn ġudikant togat, kienet taf biżżejjed, fid-dawl tas-sentenza ta' Salduz, li kienet ingħatat qabel, li ma kellhiex toqgħod fuq l-istqarrija weħedha, aktar u aktar jekk tkun ġiet irtirata, jekk ma jkunx hemm xiehda oħra li ma tħallix dubju dwar il-ħtija. Bilkemm għalfejn ngħidu wkoll illi l-attur kien inqabad in flagrante, bi kwantità ta' droga fuq il-persuna tiegħu u fid-dar fejn kien joqgħod.

28. Il-qorti aktar temmen illi l-attur ammetta quddiem il-qorti mhux għax kondizzjonat bl-istqarrija li kien ta iżda għax kien jaf bix-xiehda l-oħra kontrieh u biex jieħu l-benefiċċju, li fil-fatt ingħata, taħt l-art. 29 tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi [Kap. 101]." [sottolinear ta' din il-Qorti]

F'każ ieħor deċiż mill-Qorti Kostituzzjonali nhar is-27 ta' Settembru 2019, fl-ismijiet **<u>Graziella Attard vs Avukat Ġenerali</u>**, f'liema każ bħal fil-każ odjern, il-posizzjoni legali fit-teħid ta' stqarrija kienet dik adoperata qabel l-10 ta' Frar 2010 u għalhekk qabel ġie fis-seħħ id-dritt ta' persuna suspettata jew arrestata li tottjeni parir legali qabel l-interrogatorju tagħha, wara li rreferiet ukoll għall-każ **<u>ta' Beuze v. Belgium</u>**, l-istess Qorti kkonkludiet illi:

"10. Madanakollu, billi ċ-ċirkostanzi fejn il-persuna interrogata tista' ma titħalliex tkellem avukat huma l-eċċezzjoni aktar milli r-regola, u din il-qorti għandha s-setgħa li tagħti rimedju fejn issib li disposizzjoni li tħares dritt fondamentali mhux biss "qiegħda tiġi" iżda wkoll meta "tkun x'aktarx sejra tiġi miksura", din il-qorti hija tal-fehma, kif osservat fis-sentenza mogħtija fl-24 ta' Ġunju 2016 fl-ismijiet <u>Malcolm Said v. Avukat Ġenerali</u>, **<u>illi ma jkunx għaqli</u>** – partikolarment fid-dawl ta' inkonsistenzi fis-sentenzi tal-Qorti Ewropea li joħloq element ta' imprevedibilità, kif jixhdu l-posizzjonijiet konfliġġenti li ħadet fil-każ ta' Borg u f'dak ta' Beuze – **<u>illi l-proċess kriminali jitħalla jitkompla bil-produzzjoni tal-istqarrija mogħtija mill-attriċi lill-pulizija</u>** għaliex tqis illi, fiċ-ċirkostanzi, in-nuqqas ta' għajnuna ta' avukat ma kienx nuqqas li ma jista' jkollu ebda konsegwenza ta' preġudizzju għall-attriċi, aktar u aktar meta fl-istqarrija ammettiet sehma fir-reat." [enfasi ta' din il-Qorti]

Fl-istess sentenza, il-Qorti Kostituzzjonali tenniet ukoll is-segwenti:

"18. Il-qorti tqis illi l-ordni li l-istqarrija titneħħa mill-inkartament, aktar milli rimedju għal ksur li, wara kollox, għadu ma seħħx, huwa garanzija tal-integrità tal-proċess u wkoll fl-interess pubbliku, biex ma jiġrix l-proċess kontra l-attriċi jkollu jitħassar wara li jintemm, b'ħela ta' ħin u riżorsi, li tkun forma oħra ta' inġustizzja għax il-liġijiet għandhom iħarsu mhux biss lil min hu mixli b'reat iżda wkoll lil min jista' jkun vittma ta' reat.

> 19. Il-qorti għalhekk terġa' ttenni li ma jkunx għaqli li jsir użu mill-istqarrija waqt il-proċess kriminali ...".

Huwa evidenti illi fil-każ odjern, jeħtieġ li din il-Qorti teżamina ċ-ċirkostanzi li għandha quddiemha mhux mill-ottika ta' ksur tal-jedd għal smiegħ xieraq stante li m'għandhiex kompetenza li tagħmel dan, iżda sempliċiment mil-lat tal-valur probatorju li għandha tingħata l-istess stqarrija u x-xhieda sussegwenti tal-imputat quddiem il-Maġistrat tal-Għassa, tenut kont madankollu tal-ġurisprudenza fuq indikata. Mis-suespost, il-Qorti jidhrilha illi fil-każ ta' Beuze, sabiex sabet vjolazzjoni tal-jedd tal-akkużat għal smiegħ xieraq, il-Qorti Ewropea fil-valutazzjoni tagħha tal-*overall fairness of the proceedings* straħet ħafna fuq il-fatt illi l-akkużat ma ngħatax aċċess għall-avukat qabel u/jew waqt l-interrogatorji diversi li sarulu, illi fl-istqarrijiet tiegħu għamel dikjarazzjonijiet inkriminanti u illi fir-rigward ta' akkuża partikolari, l-istqarrijiet tiegħu kellhom impatt tali illi wasslu għal sejbien ta' ħtija. Fil-każ ta' Paul Anthony Caruana, imbagħad, fil-waqt illi ma sabitx ksur tad-dritt tal-attur għal smiegħ xieraq, il-Qorti Kostituzzjonali qieset bħala fattur determinanti l-fatt illi huwa nstab ħati mill-Qorti tal-Maġistrati mhux fid-dawl tal-istqarrija rilaxxjata minnu lill-Pulizija, iżda a bażi tal-ammissjoni tiegħu fil-proċeduri. Effettivament din il-Qorti tinnota illi dejjem tibqa' kunsiderazzjoni determinanti kemm l-istqarrija rilaxxjata mingħajr il-jedd ta' aċċess għall-avukat, ikollha impatt fuq l-eżitu tal-proċeduri, jew fi kliem ieħor fuq is-sejbien ta' ħtija tal-imputat.

Il-Qorti qed tqis ukoll illi fis-sentenza tagħha tas-7 ta' Jannar 2020 fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Carmel Polidano, Michael Mercieca, *Omissis***, il-Qorti tal-Appell Kriminali għamlet rassenja tal-ġurisprudenza, kemm tal-Qrati Maltin kif ukoll tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem dwar din il-kwistjoni u rrikonoxxiet illi kien hemm tibdil sostanzjali fid-deċiżjonijiet mogħtija mill-Qorti Ewropea dwar dan il-punt. Il-Qorti għamlet referenza għal **Beuze v. Belgium**, kif ukoll għas-sentenzi tal-Qrati Maltin li rreferew għal din id-deċiżjoni, fosthom **Il-Pulizija vs Maximilian Ciantar** tal-Qorti tal-Appell Kriminali tas-27 ta' Frar 2019, fejn il-Qorti straħet fuq l-istqarrija tal-imputat, abbinata ma' provi oħrajn, minkejja li l-imputat ma ngħatax id-dritt li jkun assistit minn avukat waqt l-interrogatorju tiegħu, fil-waqt illi kien ingħata l-jedd għall-parir legali qabel tali interrogatorju, **Paul Anthony Caruana vs Avukat Ġenerali et** fuq ċitata, kif ukoll **Stephen Pirotta vs Avukat Ġenerali et** tas-27 ta' Settembru, 2019 fejn il-Qorti Kostituzzjonali sabet li r-rikorrenti ma ġarrab ebda ksur tal-jedd tiegħu għal smiegħ xieraq bil-fatt illi ma kienx ingħata l-għajnuna ta' avukat waqt l-interrogazzjoni tiegħu u dan wara li kkunsidrat illi:

> "Fil-każ tallum ma jista' jkun hemm ebda dell ta' dubju li l-attur kien ħati tal-imputazzjonijiet imressqa kontra tiegħu, kif wara kollox għarfet l-

> ewwel qorti stess. L-ewwel qorti għarfet ukoll illi l-qrati ta' ġurisdizzjoni kriminali waslu għall-konklużjoni tal-ħtija tal-attur bis-saħħa ta' xiehda oħra barra l-istqarrija tiegħu. Meqjus il-proċess kriminali fl-intier tiegħu, ma jistax jingħad illi l-attur ma ngħatax smigħ xieraq: kellu għarfien tal-provi kollha mressqa kontrih u ma ntweriex li nżamm mistur xi tagħrif li kellha l-pulizija; kellu għajnuna ta' avukat waqt il-proċess quddiem il-qorti; kellu fakoltà jressaq xhieda u jagħmel kontro-eżami tax-xhieda tal-prosekuzzjoni; instab ħati bis-saħħa ta' xiehda oġġettiva li, ukoll jekk ma tqisx l-ammissjoni tiegħu, rabtitu mal-inċident u ma setgħetx tħalli dubju dwar il-ħtija tiegħu." [sottolinear ta' din il-Qorti]

Il-Qorti tal-Appell Kriminali rreferiet ukoll għas-sentenza mogħtija fl-ismijiet **Farrugia vs. Malta**, reża finali fis-7 ta' Ottubru 2019, mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, li wkoll ikkonfermat il-posizzjoni li ttieħdet fil-każ ta' Beuze u kompliet hekk:

> "Illi l-izvillup fl-interpretazzjonijiet dwar il-jedd ta' smiegh xieraq kif moghtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fosthom fis-sentenzi sucitati fl-ismijiet 'Beuze vs Belgium' moghtija mill-Grand Chamber u s-sentenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet 'Farrugia vs. Malta' gia gie rifless fil-pozizzjoni li l-Qorti Kostituzzjonali u l-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) qeghdin jiehdu meta jikkunsidraw jekk kienx hemm ksur tal-jedd ta' smiegh xieraq. Jirrizulta li hemm zvillup fis-sens li l-fatt li stqarrija tkun ittiehdet minghajr il-prezenza tal-Avukat skont dawn l-ahhar sentenzi mhumiex awtomatikament jigu kkunsidrati bhala li jiksru d-dritt ghal smiegh xieraq izda li qieghed jittiehed kont tal-proceduri fit-totalita' taghhom sabiex jigi determinat jekk kienx hemm lezzjoni o meno tad-dritt ghal smiegh xieraq."

Hawnhekk il-Qorti rreferiet ukoll għas-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) tas-17 ta' Ottubru 2019, fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Martino Aiello** u dan wara referenza kostituzzjonali li saret lilha mill-Qorti tal-Appell Kriminali fid-9 ta' April 2018, liema referenza ġiet deċiża billi l-Qorti ddikjarat illi:

> "fic-cirkostanzi tal-kaz mhux ser ikun jirrizulta ebda lezjoni tad-dritt fondamentali tal-akkuzat Martino Aiello ghal smigh xieraq kif sancit bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali jekk isir uzu fil-guri kontra tieghu mill-istqarrija li huwa rrilaxxja lil pulizija fid-dsatax (19) ta' Ottubru tas-sena elfejn u erbatax (2014) ...".

Dan wara li l-istess Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) ikkunsidrat illi dan il-każ kien kemmxejn differenti minn dak ta' Aldo Pistella, fuq ċitat, in kwantu kuntrarjament għal Pistella, Aiello kien irrinunzja għad-dritt tiegħu li jikkonsulta ma' avukat qabel l-interrogatorju tiegħu u ma ġiex muri li huwa xtaq li jkollu avukat preżenti waqt l-interogazzjoni. In oltre fil-fehma tal-Qorti, ir-rikorrenti naqas milli juri li huwa kellu jitqies bħala persuna vulnerabbli u lanqas irriżultat xi prova fis-sens illi ċ-ċirkostanzi li fihom ittieħdet l-istqarrija kienu għalih intimidanti. Ir-rikorrenti lanqas ma attakka l-volontarjeta` tal-istqarrija tiegħu u ma qajjem l-ebda lment dwar l-istess stqarrija, iżda talab lill-Qorti Kriminali sabiex ikun jista' jressaq eċċezzjoni dwar l-inammissibilità tal-istqarrija biss minħabba dak deċiż mill-Qorti Ewropea fil-każ ta' Borg. Finalment, qieset ukoll illi kien fl-interess pubbliku li jiġi investigat u mressaq sabiex jiġi ġudikat mill-Qrati ta' ġurisdizzjoni kriminali stante li nqabad in flagrante jittraffika d-droga f'Malta. Din is-sentenza ġiet ikkonfermata mill-Qorti Kostituzzjonali permezz tas-sentenza tagħha tas-27 ta' Marzu 2020, fejn l-istess Qorti qieset ukoll illi:

> "21. L-istqarrija in kwistjoni <u>m'hijiex l-unika prova</u> għal dak li jirrigwarda x'ġara fit-18 ta' Ottubru, 2014. Mill-atti tal-proċeduri kriminali jirriżulta li l-appellant kien qiegħed isuq il-vettura li fiha nstabet id-droga. Kif il-vettura niżlet minn fuq il-catamaran twaqqfet mill-pulizija li għamlu tfittxija u sabu d-droga fil-vettura. L-appellant stess meta xehed fis-seduta tad-9 ta' Jannar, 2019 quddiem l-ewwel Qorti, qal li l-pulizija arrestawh meta kellu d-droga." [sottolinear ta' din il-Qorti]

Is-sentenzi fuq ċitati huma lkoll konkordi f'aspett speċifiku u ċioe` li f'kull każ l-istqarrija ma kinitx l-unika prova mressqa in sostenn tal-akkużi dedotti.

Fis-sentenza tagħha **<u>Il-Pulizija vs Carmel Polidano et</u>** imbagħad, il-Qorti tal-Appell Kriminali kkonkludiet illi:

> "Din il-Qorti temfasizza li d-dritt li suspettat ikollu Avukat prezenti minn stadju bikri tal-investigazzjoni mhijiex limitata ghal persuni kkunsidrati vulnerabbli. Anke persuni li kellhom diversi kundanni precedenti kontra taghhom u li ghalhekk huma intizi fil-mod ta' kif jittiehdu l-interogazzjonijiet kif ukoll persuni li l-Avukat Generali jirreferi ghalihom bhala b'esperjenza f'varji oqsma tan-negozju ukoll ghandhom dritt li jkollhom Avukat prezenti minn stadju bikri tal-investigazzjoni. Il-ligi ma tiddistingwix bejn persuna u ohra. Huwa d-dritt ta' kull persuna li jkun assistit minn Avukat anke matul l-interrogazzjoni. Mhuwiex kontestat li fiz-zmien li ttiehdu l-istqarrijiet kif ukoll ix-xhieda ta' uhud mill-akkuzati quddiem l-espert Vincent E. Ciliberti fl-istadju tal-inkjesta, l-ligi ma kinitx taghti jedd lil suspettati biex ikollhom Avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija. Biss pero' issa li l-ligi tipprovdi ghal dan id-dritt, huwa

rikonoxxut u accettat li d-dritt ghal smiegh xieraq ghandu jigi rispettat minn stadju bikri tal-investigazzjoni.

Din il-Qorti filwaqt li tirrikonoxxi li kien hemm zvilupp sinifikattiv f'dawn l-ahhar xhur, fejn il-Qrati qeghdin iharsu lejn il-proceduri fit-totalita' taghhom sabiex jigi deciz jekk kienx hemm lezzjoni tad-dritt ghal smiegh xieraq, din il-Qorti tissotolinea li bl-ebda mod ma hemm uniformita' fil-kunsiderazzjonijiet u decizjonijiet tal-Qrati dwar jekk stqarrijiet u dikjarazzjonijiet mehuda matul l-investigazzjoni minghajr id-dritt tal-prezenza tal-Avukat jilledux id-dritt ghal smiegh xieraq. Din il-Qorti ma ghandha l-ebda kompetenza biex tiddeciedi dwar lezjoni o meno ta' dritt fundamentali izda trid tiddeciedi biss jekk ghandhiex tiehu in konjizzjoni stqarrijiet u dikjarazzjonijiet ohra fl-istadju tal-investigazzjoni minghajr id-dritt li suspettati jkunu assistiti minn Avukat. Din il-Qorti ghalhekk tqis li gialadarba qieghdin fi stadju ta' revizjoni, filwaqt li bl-ebda mod ma hija tiddikjara li sehh xi ksur tad-dritt ghal smiegh xieraq, tiddeciedi li sabiex ma jkunx hemm ir-riskju ta' xi ksur, kwalunkwe dikjarazzjoni, stqarrija jew xhieda moghtija mill-imputati Carmel Polidano, Michael Mercieca u Muhammad Saleem fl-istadju tal-investigazzjoni u l-inkjesta minghajr il-prezenza tal-Avukat bhala inammissibli."

Irid jingħad ukoll illi fis-sentenza tagħha tas-27 ta' Jannar 2021, fl-ismijiet **<u>Morgan Onuorah vs L-Avukat tal-Istat</u>**, il-Qorti Kostituzzjonali qalet hekk dwar l-istqarrija rilaxxjata mir-rikorrenti fid-19 ta' Frar 2010, meta allura persuna suspettata kellha l-jedd li titkellem ma' avukat biss qabel l-interrogazzjoni tagħha:

"26. Kif diġa` issemma, il-fatt waħdu li saret l-interrogazzjoni mhux fil-presenza ta' avukat ta' fiduċja tal-attur m'huwiex biżżejjed sabiex jagħti lok għall-ksur tad-dritt fundamentali ta' smigħ xieraq. Madankollu l-użu ta' dik l-istqarrija fil-proċeduri kriminali, li fiha l-attur ammetta għal uħud mir-reati li akkużat biha, taf twassal sabiex iseħħ dak il-ksur tal-jedd fundamentali. Dan iktar u iktar meta tikkunsidra l-ġurisprudenza ampja tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem li issa ilha s-snin tirrepeti l-istess insenjament.

27. Li s-suspettat jitkellem ma' avukat qabel l-interrogazzjoni, l-assistenza ta' avukat wara li tkun saret l-interrogazzjoni u n-natura *adversarial* tal-kawża kriminali sussegwenti, m'humiex garanzija adegwata li jirrimedjaw għad-difett li s-suspett ma kienx assistit minn avukat waqt l-interrogazzjoni li saret meta kien taħt arrest. Fis-sentenza riċenti <u>Mehmet Zeki Celebi v. Turkey</u> (App. 27583/07) il-QEDB kompliet tisħaq:

"57. The onus will be on the Government to demonstrate convincingly why, exceptionally and in the specific circumstances of the case, the overall fairness of the trial was not irretrievably

prejudiced by the restriction on access to legal advice. The Court also reiterates that <u>it is only in very exceptional circumstances</u> that it can conclude that a given trial has not been prejudiced by the restriction of an applicant's right of access to a lawyer (see Dimitar Mitev v. Bulgaria, no. 34779/08, 71, 8 March 2018)".

28. Irrispettivament taqbilx mar-raġunament ta' dik il-Qorti internazzjonali, jibqa' l-fatt li l-ġurisprudenza kienet ċara meta ngħatat is-sentenza ta' Salduz f'Novembru 2008 fis-sens li n-nuqqas ta' assistenza ta' avukat waqt interrogazzjoni tal-pulizija kienet difett proċedurali. Dan għalkemm bis-sentenza <u>Ibrahim and Others v. the United Kingdom</u> tat-13 ta' Settembru 2016, il-Grand Chamber għamlet enfażi fuq l-'*overall fairness*' tal-proċeduri kriminali u fis-sentenza <u>Beuze v. Belgium</u> tad-9 ta' Novembru 2018 l-istess qorti kompliet tiċċara kif kellu jiġi applikat dak il-prinċipju.

29. Fl-aħħar mill-aħħar il-qrati domestiċi ma jistgħux jippermettu li f'proċeduri kriminali li għadhom pendenti jitħallew stqarrijiet li jkunu saru fl-assenza ta' avukat u li l-QEDB ilha tiddeskrivih bħala difett proċedurali bil-periklu manifest li dak il-fatt jikkontamina l-proċess kriminali kollu. Illum il-ġurnata hi l-istess Qorti Kriminali li qegħda taddotta din il-posizzjoni f'deċiżjonijiet preliminari li qegħdin jingħataw (hekk per eżempju **r-Repubblika ta' Malta v. Rosario Sultana** deċiżjoni tat-23 ta' Settembru 2020 u **r-Repubblika ta' Malta v. Rosario Militello** tat-3 ta' Diċembru 2019).

30. Kien id-dmir tal-Gvernijiet differenti matul is-snin li jaġġornaw ruħhom mas-sentenzi tal-Qorti Ewropea u ma jistennewx sal-2016 sabiex jintroduċu disposizzjoni fil-Kodiċi Kriminali li s-suspettat għandu jedd għall-assistenza ta' avukat waqt l-interrogazzjoni li ssir meta jkun fil-kustodja tal-pulizija. Emenda li saret sabiex tittrasponi d-disposizzjoni tad-Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew (ara Art. 355AT tal-Kodiċi Kriminali), li fost miżuri oħra assigurat id-dritt tas-suspettat għall-assistenza ta' avukat waqt l-interrogazzjoni mill-pulizija.

Għal dawn il-motivi tiċħad l-appell, b'dan li tagħti direzzjoni lill-Qorti Kriminali sabiex fil-proċeduri kriminali *The Republic of Malta v. Izuchukwu Morgan Onourah* (att ta' akkuża numru 11/2015) ma tippermettix l-użu bħala prova tal-istqarrija li l-appellant kien ta waqt li kien fil-kustodja tal-pulizija."

Fis-sentenza tagħha tad-29 ta' Lulju 2021, fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs Kevin Sammut</u>**, il-Qorti Kriminali rreferiet *inter alia* għas-sentenza fl-ismijiet **<u>Clive Dimech vs Avukat Ġenerali</u>**, deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) fejn ingħad hekk:

"Illi l-Qorti sejra tibda biex titratta t-tieni eċċezzjoni tal-intimat għaliex jekk din tintlaqa' ma jkunx hemm ħtieġa li teżamina l-eċċezzjonijiet l-oħrajn. Huwa skontat li m'hemm l-ebda jedd fundamentali taħt Art. 39 tal-Kostituzzjoni jew taħt Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja għall-assistenza t'avukat waqt l-interrogazzjoni bħala tali. Hemm jedd fundamentali għal smiegħ xieraq. Biex jiġi stabbilit ksur ta' dan il-jedd, irid jiġi eżaminat il-proċess – f'dan il-każ proċess kriminali – fit-totalita` tiegħu u mhux jiġi maqsum biex issir enfasi fuq xi episodju partikolari. F'dan il- każ il-proċeduri għadhom fil-bidu tagħhom u għalhekk mhux possibbli f'dan l-istadju li l-Qorti tbassar kif sejjer ikun l-iter proċesswali sħiħ. Dan ma jfissirx li element proċedurali partikolari ma jistax minnu nnifsu ikun tant deċiżiv li l-korrettezza tal-proċess ma tkunx tista' tiġi ddeterminata qabel. Imma f'dan il-każ il-Qorti ma tista' ssib l-ebda ċirkostanza bħal din. Ir-rikorrent ġie avżat, skont id-disposizzjonijiet tal-liġi kif kienet dak iż-żmien, bid-dritt li jikkonsulta avukat qabel l-interrogazzjoni. Huwa rrinunzja għal dan id-dritt. Huwa minnu li waqt l-interrogazzjoni ma kienx assistit minn avukat u ma ġiex infurmat li għandu dritt bħal dan. B'danakollu ġie mwissi li kellu d-dritt li ma jweġibx għad-domandi u fil-fatt ir-rikorrent ma wieġeb għall-ebda domanda li saritlu. Għalhekk ma jirriżultax – dejjem f'dan l-istadju - li r-rikorrent sofra xi nuqqas ta' smiegħ xieraq. Ma ressaq l-ebda prova li bis-silenzju tiegħu seta' nkrimina ruħu;"

F'dan ir-rigward, il-Qorti Kriminali kompliet hekk:

"Sussegwentament, il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza taghha fl-ismijiet **'Clive Dimech v. Avukat Generali'** datata is-27 ta' Jannar, 2021 ipprovdiet illi peress li l-akkuzat ma wiegeb ghall-ebda domanda waqt l-interrogazzjoni, din ma kienitx ser tkun ta' pregudizzju ghall-istess akkuzat. Minkejja dan, **din il-Qorti xorta wahda enfasizzat li jkun floku li fil-proceduri kriminali ma jsirx uzu mill-istqarrija bhala prova**.

L-akkuzat, Clive Dimech, ghazel li ma jwegibx ghal mistoqsijiet maghmula lilu u ghaldaqstant l-istqarrija ma kienitx wahda nkriminanti. Madankollu, il-Qorti xorta wahda pprovdiet illi din m'ghandiex tintuza bhala prova u ghal din ir-raguni din is-sentenza hi ta' sinifikat.

...

Fis-sentenza ricentissima fl-ismijiet '**Christopher Bartolo vs Avukat ta l-Istat'**[24], Il-Qorti ddecidiet bl-istess mod ta' kif iddecidiet fis-sentenzi **Onuorah Morgan vs Avukat Generali** u **Clive Dimech vs Avukat Generali** indikati supra. Din il-Qorti rreteniet is-segwenti:

[24] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fit-22 ta' Ġunju, 2021.

74. Daqshekk huwa importanti li stqarrija tittieħed bil-garanziji kollha li jħarsu d-drittijiet ta' min ikun qiegħed jirrilaxxja għaliex l-ammissjoni hija wara kollox ir-regina tal-provi. Di fatti Karen Reid fil-ktieb 'A practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights' (Tielet Edizzjoni) f'paġna 70: "While the conformity of a trial with the requirements of Article 6 must be assessed on the basis of the trial as a whole, ***a particular incident may assume such importance as to constitute a decisive factor in the general appraisal of the trial overall*****." Iġifieri, prova waħda ottenuta kontra l-liġi, tista' waħedha tikkontamina l-proċess kollu**.

Ghaldaqstant il-Qorti kkonkludiet bis-segwenti:

79. Il-Qorti qed tipprova tirrinkonċilja l-fatt, fid-dawl ta' dak li ddeċidiet il-Qorti Kostituzzjonali fil-5 ta' Ottubru 2018. ***Dik il-Qorti ordnat, li biex ma jseħħx ksur tad-drittijiet tar-rikorrent ma jsirx aktar użu fil-proċeduri kriminali miż-żewġ stqarrijiet rilaxxjati mir-rikorrent. Fid-dawl ta' din l-ordni, din il-Qorti ma tistax tifhem b'liema tiġbid tal-immaginazzjoni tista' tasal għall-konklużjoni li l-konferma bil-ġurament ta' dawk l-istqarrijiet quddiem il-Maġistrat ma għandhomx ukoll ikunu mwarrbin. Kważi kważi dan għandu xebħ mal-każ fejn dokument oriġinali jitwarrab iżda mhux il-kopja tiegħu. Il-konferma bil-ġurament hija unikament imsejsa fuq l-istqarrijiet u kwalunkwe ammissjoni kienet ukoll b'konsegwenza tal-istess***.

80. Għalhekk anke f'dan ir-rigward, din il-Qorti ssib li ġew leżi l-artikolu 39(1) u 6(1) tal-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni rispettivament." [enfasi ta' dik il-Qorti]

Iżjed riċenti, fis-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) tat-18 ta' Novembru 2021, fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello**, wara li l-Qorti Kriminali għamlet referenza lil dik il-Qorti sabiex jiġi deċiż jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fl-ismijiet 'Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello' mogħtija fis-27 ta' Jannar 2021, in kwantu ddeċidiet li l-istqarrija tal-akkużat magħmula mingħajr il-presenza tal-avukat, kwalunkwe dikjarazzjoni magħmula minnu fl-istadju tal-investigazzjoni mingħajr il-presenza tal-avukat u kwalunkwe referenza għall-kontenut tal-istqarrija u għal dak li seta' qal mingħajr il-presenza tal-avukat huma ammissibbli, tiksirx id-dritt tiegħu għal smigħ xieraq, intqal hekk wara li dik il-Qorti rreferiet estensivament għal diversi sentenzi tal-Qorti Kostituzzjonali u tal-Qorti tal-Appell Kriminali dwar din il-materja:

“Hekk elenkati s-sentenzi riċenti mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali kif ukoll mill-Qorti tal-Appell Kriminali, imiss li jiġi mistħarreġ jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fl-ismijiet ir-Repubblika ta’ Malta vs. Rosario Militello mogħtija fis-27 ta’ Jannar 2021 tilledix il-jedd tiegħu għas-smigħ xieraq fid-dawl tas-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **Morgan Onuorah vs. Avukat tal-Istat** mogħtija fl-istess ġurnata.

Mill-istħarriġ li għamlet il-Qorti aktar qabel jirriżulta li fl-istess ġurnata il-Qorti Kostituzzjonali tat għadd ta’ sentenzi fejn sabet li l-istqarrija kellha tiġi sfilzata in vista li kien hemm il-biża li l-użu tagħha twassal għal-leżjoni ta’ smigħ xieraq. Jidher ukoll mill-elenku t’hawn fuq li fl-istess ġurnata il-Qorti tal-Appell Kriminali (sede Superjuri) tat għadd ta’ sentenzi fejn ikkonkludiet li hija m’għandhiex is-setgħa li tordna l-isfilz tal-istqarrija stante li ġie meqjus fiċ-ċirkostanzi li l-istqarrija għandha valur probatorju.

Jidher minn dan l-elenku wkoll li kemm il-Qorti Kostituzzjonali kif ukoll il-Qorti tal-Appell (Kriminali) taw deċiżjonijiet diverġenti minn dawk mogħtija minnhom stess fil-passat. Għandu jiġi meqjus li d-diverġenzi fis-sentenzi jinħoloq minħabba żvilupp fl-interpretazzjoni tal-liġi kif ukoll in vista li s-sistema ġudizzjarju tagħna ma ssegwix il-prinċipju tal-preċident (*law of precedent*) u għalhekk tippermetti li jsir ċaqliq fl-interpretazzjonijiet li jingħataw.

Mill-istħarriġ li sar minn din il-Qorti hawn fuq jidher li hemm qbil li kull każ għandu jiġi analizzat fil-fattispeċi tiegħu u deċiżjoni mogħtija f’ċerti ċirkostanzi mhux neċessarjament hija deċiżjoni ġusta f’ċirkostanzi diversi.

Dan magħdud hemm fatturi komuni li f’kull każ jittieħdu in konsiderazzjoni meta jiġi mistħarreġ minn din il-Qorti kif ukoll mill-Qorti tal-Appell Kriminali jekk stqarrija għandhiex tiġi sfilzata jew le. L-ewwel prinċipju li jidher huwa komuni hija t-totalità tal-każ. Bit-totalità ma jfissirx li wieħed ma jistax iressaq l-ilment tiegħu qabel tiġi konkluża l-kawża meta jkun hemm il-possibilità li xi dritt ser jiġi leż u dan kif ġie spjegat aktar ‘l fuq f’din is-sentenza taħt is-sezzjoni ‘Ir-referenza u t-totalità tal-proċeduri ġudizzjarji’. Ifisser li għandu jiġi meqjus il-fatti kollha li l-Qorti għandha quddiemha u mhux ċirkostanza waħda weħidha.

Fattur ieħor komuni bejn is-sentenzi tal-Qorti Kostituzzjonali u tal-Qorti tal-Appell Kriminali huwa il-konsiderazzjoni dwar jekk il-mertu tal-proċeduri kriminali hux ser jiġi deċiż minn ġuri jew minn ġudikant. L-importanza ta’ dan il-fattur ħareġ ferm ċar fis-sentenza tal-Qorti Kostituzzjonali fl-ismijiet **Morgan Onuorah vs. Avukat tal-Istat** (Rik Kost 176/2019) kif ukoll fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **Repubblika ta’ Malta vs. Kevin Gatt et** (Att t’Akkuża 5/2017).

It-tielet prinċipju li jidher li huwa pertinenti mis-sentenzi fuq ċitati huwa li wieħed m'għandux jinkrimina lilu nnifsu bl-istqarrija li tkun rilaxxata mhux fil-presenza t'avukat. Deher ferm ċar li meta ingħadu affarijiet fl-istqarrija li inkriminaw lill-persuna li rilaxxata, dik l-istqarrija tiġi sfilzata. Din il-Qorti tinnota wkoll li f'sentenza mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali fil-bidu ta' din is-sena marret oltre minn hekk u ordnat l-isfilz tal-istqarrija anke meta l-istess ma kinitx ta' preġudizzju għall-akkużat in vista li huwa kien irrispondha kollox 'ma nweġibx'.[25] Fil-każ in eżami il-Qorti tal-Appelli Kriminali (Superjuri) għamlet ukoll l-indaġini tagħha dwar il-fattispeċi tal-każ u dwar jekk l-istqarrija kellix fiha xi dikjarazzjoni inkriminanti. L-imsemmi Qorti ma qagħdetx biss fuq il-fatt li l-akkużat irrilaxxa l-istqarrija tiegħu mingħajr il-preżenza t'avukat:

> "**19**. Illi minn eżami li għamlet din il-Qorti tal-atti kumpilatorji jemerġi illi l-appellat qiegħed jiġi mixli li ttraffika d-droga f'żewġ okkażjonijiet separati. Jiġi interrogat u jammetti l-involviment tiegħu. Ma kienx persuna vulnerabbli (jew għall-inqas prova f'dan is-sens sa issa ma hemmx) u seta' jifhem in-natura tal-akkużi li kienu qed jiġu lilu addebitati b'interpretu tassistieh tul-interrogazzjoni. Il-Prosekuzzjoni mbagħad tressaq diversi xhieda kemm diretti kif ukoll ċirkostanzjali sabiex tissostanzja dawn l-akkużi ta' traffikar u pussess aggravat ta' droga, b'mod ewlieni x-xiehda ġuramentata ta' ċertu Aaron Sciortino li allegatament xtara id-droga minn għand l-appellat, liema xhud imbagħad iddepona viva voce quddiem il-qorti istruttorja fil-15 ta' Marzu 2016. Mhux biss iżda l-appellat jiġi interċettat mill-pulizija wara li dawn jibdew jagħmlu l-għassa fuqu u josservaw il-movimenti tiegħu. Mill-pussess ta' l-appellat inoltre ġew elevati ammont ta' flus kontanti, diversi telefowns ċellulari u apparat elettroniku ieħor li kollha ġew eżaminati mill-esperti tal-Qorti Dr. Martin Bajada u Dr. Stephen Farrugia Sacco. Dan ifisser allura illi l-istqarrija ta'l-appellat mhijiex l-uniku prova li l-prosekuzzjoni bi ħsiebha tressaq biex tissostanzja l-akkużi miġjuba kontra l-appellat."

Din il-Qorti tinnota li nonostante li l-Qorti tal-Appelli Kriminali osservat li Militello ġie interrogat u ammetta l-involviment tiegħu fl-istess stqarrija, dik il-Qorti ikkonkludiet li l-istqarrija ma kellhiex tiġi estromessa mill-atti stante li t-talba għal sfilz kienet ibbażata fuq allegat ksur tad-dritt għal smiegħ xieraq u mhux xi artikolu tad-dritt penali li jirregola l-evidenza.

Il-Qorti tal-Appell Kriminali ma qagħdetx lura milli tordna l-isfilz ta' stqarrijiet meta sabet li fihom hemm dikjarazzjonijiet inkriminanti. L-aktar waħda riċenti li din il-Qorti ltaqgħat magħha kienet dik fl-ismijiet

[25] Hawnhekk il-Qorti rreferiet għall-każ fl-ismijiet **Clive Dimech vs Avukat Ġenerali** tas-27 ta' Jannar 2021.

Repubblika ta' Malta vs. Kevin Gatt et (Att t'Akkuża 5/2017) mogħtija fis-27 t'Ottubru 2021 suċitata, iżda għal kull benefiċċju ser terġa tiġi riprodotta hawn ukoll:

> "din il-prova li ittieħdet meta l-appellant ma kellux il-jedd li jiddefendi ruħu hija prova determinanti tant illi, bil-mod kif l-appellant wieġeb għal mistqosijiet li sarulu huwa seta' inkrimina ruħu irrevokabbilment u dan bi preġudizzju serju għar-retta amministrazzjoni tal-ġustizzja. Dan ifisser illi għalkemm għad irid jiġi iċċelebrat il-ġuri, madanakollu huwa bil-wisq evidenti f'dan l-istadju tal-proċeduri, meta il-Qorti hija mogħnija bil-provi kkumpilati, illi l-prova li l-Prosekuzzjoni qed tfittex li tagħmel, kemm permezz tad-dikjarazzjonijiet verbali magħmula mill-appellant, kif ukoll dawk magħmula fl-istqarrija rilaxxata minnu lil pulizija, tista' tkun vvizzjata minħabba il-fatt illi l-appellant ma setax jiddefendi ruħu kif xieraq u għalhekk din il-prova għandha tiġi imwarrba. F'dan il-każ, il-Qorti hija tal-fehma illi n-nuqqasijiet minnha ravviżati ma jistgħu bl-ebda mod jiġu sanati għaliex l-Imħallef togat neċessarjament irid iwissi lil ġurati fl-indirizz finali tiegħu b'dawn l-imsemmija nuqqasijiet, li x'aktarx ser jivvizjaw l-istqarrija u dikjarazzjonijiet magħmula mill-appellant miksuba mingħajr ma kellu ebda difiża, sabiex b'hekk ikun ferm riskjuż li huma jistrieħu fuqha meta jiġu biex jagħmlu il-ġudizzju aħħari tagħhom. Dan minħabba l-fatt li meta din il-Qorti twieżen il-valur probatorju ta' din l-istqarrija meta komparat mal-pregudizzju irrimedjabbli li ser ibati l-appellant f'kaz l-istess tiġi ammess, huwa indubitat illi il-preġudizzju rekat jiżboq il-valur probatorju tagħha. Il-Qorti għalhekk qed titbiegħed mill-fehma milħuqa mill-Qorti Kriminali f'dan ir-rigward."

Il-Qorti Kostituzzjonali riċentement wkoll adottat l-istess linja ta' ħsieb, fosthom insibu s-sentenza li l-applikant jagħmel referenza għaliha fir-rikors għar-referenza preliminari, dik fl-ismijiet **Morgan Onuorah vs. Avukat tal-Istat** (Rik Kost 176/2019)."

Hawnhekk il-Qorti mbagħad għaddiet sabiex tiċċita minn din is-sentenza li għaliha diġa` saret referenza iżjed 'il fuq. Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) kompliet hekk:

> "Din hija l-linja ta' ħsieb li l-Qorti Kostituzzjonali kienet qiegħda tadotta fil-perjodu meta l-Qorti tal-Appell Kriminali għaddiet sabiex tat is-sentenza tagħha u dan huwa muri mhux biss minn din is-sentenza iżda minn għadd ta' sentenzi oħra. Il-fatt waħdu li l-interrogazzjoni ma saritx fil-presenza ta' avukat m'huwiex biżżejjed sabiex jagħti lok għall-ksur tad-dritt fundamentali ta' smigħ xieraq jew sabiex jitqies li dik l-istqarrija m'għandhiex valur probatorju. Hija l-istqarrija li fiha ammissjoni għal

uħud jew għar-reati kollha li m'għandhiex ikollha valur probatorju jew li l-użu tagħha jista' jwassal għal ksur tal-jedd fundamentali.

Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta jagħmilha ċara li l-jedd ta' smigħ xieraq fil-qafas ta' proċeduri kriminali jiddependi minn akkuża li tkun qiegħda tinstema' minn qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi. Dan l-artikolu ġie mfisser mill-qrati tagħna bħala li japplika biss fejn ikun inbeda proċediment quddiem qorti li, fl-għeluq ta' dak il-proċediment, tista' tasal biex tagħti deċiżjoni li tiddetermina l-ħtija jew in-nuqqas ta' ħtija tal-persuna akkużata.

Fid-dawl taċ-ċirkostanzi li fuqhom ir-rikorrent jibni l-każ tiegħu tal-lum, għandu joħroġ ċar li dawn jirreferu għal qagħda li kienet teżisti qabel ma r-rikorrent kien imqar tressaq quddiem qorti biex iwieġeb għal akkuża magħmula kontrih. F'każ bħal dak, id-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ma jkunux għadhom applikabbli. Madankollu, in linea ma' dak li ngħad mill-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza **Malcolm Said vs. Avukat Ġenerali et** (Rik Kost 74/2014) fl-24 ta' Ġunju 2016 ma jfissirx li dak li jkun sar qabel ma r-rikorrent ikun ġie akkużat ma jistax jolqot, bi preġudizzju għalih, dak li jiġri wara li jiġi akkużat. Għalhekk jekk it-teħid tal-istqarrija jkun sar bi ksur tad-drittijiet tar-rikorrent, il-vjolazzjoni ma sseħħx daqstant bil-fatt li tkun ittieħdet l-istqarrija meta l-attur kien għadu qed jiġi investigat, iżda bil-fatt li fil-kors tal-proċediment fejn ikun ġie akkużat isir użu mill-istqarrija kontra l-akkużat.

Min-naħa l-oħra ai termini ta' l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni jista' jsir stħarriġ ta' ksur ta' jedd għal smigħ xieraq sa minn qabel mal-każ jitressaq għal smigħ quddiem qorti, jekk kemm-il darba jintwera li l-proċediment x'aktarx ikun serjament kompromess b'xi nuqqas ta' tħaris fi stadju bikri ta' xi wieħed mid-dispożizzjonijiet ta' dak l-artikolu. Illum il-ġurnata ma għad fadal l-ebda dubju li, għall-finijiet tal-Artikolu 6 (3) tal-Konvenzjoni, il-jedd li wieħed ikun mgħejjun minn avukat magħżul minnu nnifsu jew imqabbad għalih b'xejn meta ma jkollux minn fejn iħallas avukat, jibda jgħodd sa minn qabel is-smigħ proprju tal-każ kriminali, u ċioe japplika minn meta l-persuna tkun għadha miżmuma b'suspett ta' twettiq ta' reat jew waqt l-istħarriġ tal-istess reat u qabel ma jkunu nħarġu akkużi speċifiċi kontra tagħha, diment li ma jkunx hemm raġunijiet tajbin li żżomm lill-akkużat milli jikkonsulta ma' avukat. Taħt din il-kappa ġeneralment jaqgħu sitwazzjonijiet ta' emerġenza. Hija l-awtorità pubblika li trid turi li kien hemm raġuni tajba biex iċċaħħad lil persuna milli tkun mgħejjuna minn avukat u kif ukoll li dik il-persuna tassew u mingħajr theddid irrinunzjat għal dak il-jedd.

Fil-każ odjern ma jirriżultax li kien hemm xi raġunijiet hekk serji u partikolari (li l-QEDB tiġborhom taħt il-kliem '*compelling reasons*') li jċaħħdu lir-rikorrent milli jkun assistiet minn avukat waqt li kien qed

jagħti l-istqarrija. Ir-raġuni waħdanija li dan ma sarx jirriżulta li kienet li, dak iż-żmien, il-liġi ma kinitx tħalli li persuna fil-qagħda tar-rikorrent setgħet titlob dik l-għajnuna. Però kif spjegat taħt il-ġurisprudenza kwotata aktar 'l fuq, m'għadux il-każ li jista' jingħad li l-fatt waħda li l-liġi ma kinitx tippermetti l-assistenza t'avukat, iwassal sabiex awtomatikament jinstab li hemm ksur tal-jedd kif imħares taħt l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Taħt dan l-artikolu, il-QEDB fil-każ Beuze v. Belgium għamlet lista ta' fatturi li għandhom jiġu meqjusa. Dawn il-fatturi, fil-każ in eżami diġà ġew meqjusa mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza tagħha tas-27 ta' Jannar 2021.

Minn dak l-eżerċizzju li għamlet il-Qorti tal-Appell Kriminali intwera li għalkemm huwa minnu li l-istqarrija ngħatat b'mod volontarju mill-akkużat, f'dik l-istqarrija Militello ammetta għar-reati li huwa tressaq fuqhom quddiem il-Qorti, apparti l-fatt ukoll li l-mertu tal-proċeduri kriminali ser jiġi deċiż minn ġurati.

Il-Qorti ser tadotta il-linja meħuda mill-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza tagħha fl-ismijiet **Morgan Onuorah vs. Avukat tal-Istat** (Rik Kost 176/2019) fejn ordnat l-isfilz tal-istqarrija mill-proċess kriminali wara li ħadet kont tal-fatt li "huma l-ġurati li jagħmlu l-apprezzament tal-provi u l-verdett ma jkunx fih motivazzjoni. Għalhekk jeżisti l-periklu ċar li l-ġurati jibbażaw id-deċiżjoni tagħhom fuq dik il-prova" u li "l-użu ta' dik l-istqarrija fil-proċeduri kriminali, li fiha l-attur ammetta għal uħud mir-reati li akkużat biha, taf twassal sabiex iseħħ dak il-ksur tal-jedd fundamentali."

In vista ta' dan l-insenjament din il-Qorti tikkonkludi li s-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali, taf twassal sabiex iseħħ il-ksur tal-jedd fundamentali tar-rikorrent sanċit taħt l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u tal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni meta ordnat li l-istqarrija tibqa fil-proċess hekk meta ġie meqjus mill-Qorti Kostituzzjonali li m'għandux jitħalla jsir użu minn stqarrija li tista' tikkawża preġudizzju irrimedjabbli. Din il-Qorti tikkonkludi għalhekk li hemm periklu ċar li l-ġurati jagħmlu użu u jibbażaw id-deċiżjoni tagħhom fuq l-ammissjoni li hemm fl-istqarrija mogħtija mill-akkużat meta ma kienx assistit minn avukat."

Fil-każ odjern, huwa evidenti illi n-nuqqas li l-imputat jingħata l-jedd li jottjeni parir legali qabel u waqt l-interrogatorju tiegħu, inkluż ukoll meta xehed quddiem il-Maġistrat tal-Għassa, fejn ikkonferma l-istqarrija rilaxxjata minnu lill-Pulizija Eżekuttiva bil-ġurament, ma kienx nuqqas li ma sarraf fl-ebda preġudizzju għaliha, stante li huwa għamel dikjarazzjonijiet inkriminanti li wasslu sabiex jiġi akkużat bir-reat mertu tal-ewwel imputazzjoni. F'dan il-kuntest, il-Qorti qed tqis ukoll illi meta l-istess imputat ikkonferma l-istqarrija tiegħu bil-ġurament quddiem il-Maġistrat tal-Għassa, ma jirriżultax illi huwa ngħata s-solita twissija

skont il-liġi u dan fis-sens illi huwa kellu d-dritt li ma jwieġeb għal xejn u illi dak li kien ser jgħid seta' jinġieb bi prova fil-konfront tiegħu.[26] Tqis ukoll in oltre illi f'dan il-każ, l-istqarrija li l-imputat rrilaxxja lill-Pulizija u s-segwenti xhieda tiegħu tas-27 ta' Lulju 2009, huma l-uniċi provi li ressqet il-Prosekuzzjoni in sostenn tal-ewwel imputazzjoni miġjuba fil-konfront tal-istess imputat ossia l-imputazzjoni li tikkontempla r-reat ta' traffikar tad-droga kokaina, liema reat iġib piena tassattiva ta' priġunerija, salv f'ċirkostanzi partikolari li tipprovdi għalihom il-liġi. Skartati l-istqarrija u x-xhieda tal-istess imputat, ma jibqa' xejn fl-atti li jista' jissostanzja din l-imputazzjoni, li jfisser għalhekk illi kemm il-darba dawn jingħataw valur probatorju se jkunu tassaw determinanti fl-eżitu ta' dawn il-proċeduri. Il-Qorti għalhekk tqis illi fiċ-ċirkostanzi, ikun iżjed għaqli li timxi fuq il-passi li mxiet fuqhom il-Qorti Kostituzzjonali u l-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) fis-sentenzi fuq ċitati, u tiskarta l-kontenut tal-istqarrija meħuda lill-imputat u x-xhieda sussegwenti tiegħu quddiem il-Maġistrat Dr. Silvio Meli tas-27 ta' Lulju 2009, mingħajr il-jedd li jottjeni parir legali qabel u waqt l-interrogatorju u x-xhieda tiegħu, bħala prova inammissibbli. Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti ma tqisx illi għandha għalfejn tidħol fi kwistjonijiet oħra mqajjma mill-istess imputat fix-xhieda tiegħu dwar iċ-ċirkostanzi li fihom huwa rrilaxxja l-istqarrija tiegħu lill-Pulizija Eżekuttiva u dwar dak li seta' ħaseb li kien qed jagħmel meta kkonferma din l-istqarrija fl-intier tagħha quddiem il-Maġistrat tal-Għassa.

Ikkunsidrat ukoll:

Permezz tal-<u>ewwel imputazzjoni</u>, l-imputat jinsab akkużat talli fit-18 ta' Lulju 2009 u fl-aħħar ħames xhur ta' qabel din id-data, huwa forna jew ipprokura d-droga kokaina.

Illi jirriżulta mill-atti proċesswali illi l-imputat ġie akkużat bir-reati odjerni wara li nhar it-18 ta' Lulju 2009, huwa twaqqaf waqt *roadblock* fl-inħawi ta' Ħ'Attard u nstab fil-pussess tad-droga kokaina u tar-raża meħuda mill-pjanta tal-*cannabis*. Dwar dan m'hemm l-ebda kontestazzjoni da parti tal-istess imputat, li fil-fatt jammetti fix-xhieda tiegħu li huwa nstab fil-pussess ta' din id-droga.

Madankollu, kif diġa` ingħad iżjed 'il fuq, jirriżulta ċar illi din l-imputazzjoni hija msejsa unikament fuq dak li stqarr l-imputat fl-istqarrija rilaxxjata minnu, liema stqarrija ġiet ikkonfermatha bix-xhieda tiegħu quddiem il-Maġistrat Dr. Silvio Meli, u illi għar-raġunijiet fuq indikati qegħda tiġi skartata flimkien mal-istess xhieda. Skartati l-istqarrija tal-imputat u x-xhieda tiegħu, ma jibqa' xejn fl-atti illi jista' jwassal lill din il-Qorti sabiex tikkonkludi, fil-grad rikjest mil-liġi, illi fiż-żmien mertu tal-proċeduri odjerni, l-imputat forna jew ipprokura jew offra li

[26] Ara din ix-xhieda a fol. 70 tal-proċess.

jforni jew li jipprokura d-droga kokaina lil terzi persuni. Irid jingħad ukoll illi l-*mobile phone* esebit f'dawn il-proċeduri u analizzat mill-espert Dr. Martin Bajada ma jirriżultax illi kien jintuża mill-imputat odjern u wisq inqas illi fih xi ħjiel li jistgħu jikkostitwixxu provi ċirkostanzjali fil-konfront tal-imputat odjern in konnessjoni ma' traffikar tad-droga.

F'dawn iċ-ċirkostanzi, għalhekk, il-Qorti ma tistax issib lill-imputat ħati tal-ewwel imputazzjoni.

Permezz tat-<u>tieni imputazzjoni</u>, imbagħad, l-imputat qed jiġi akkużat bir-reat ta' pussess 'sempliċi' tad-droga kokaina. Kif ingħad, l-imputat irreġistra ammissjoni dwar din l-imputazzjoni f'dawn il-proċeduri u fix-xhieda tiegħu quddiem din il-Qorti, huwa wkoll ammetta illi fil-jum in kwistjoni, kien fil-pussess tad-droga kokaina u illi dak iż-żmien, huwa kellu l-vizzju ta' din id-droga. Mir-relazzjoni tal-espert l-Ispiżjar Mario Mifsud ukoll jirriżulta illi s-sustanza in kwistjoni kienet droga kokaina, f'piż totali ta' 7.14 grammi.

Għaldaqstant, din l-imputazzjoni tirriżulta sodisfaċentement ippruvata.

Permezz tat-<u>tielet imputazzjoni</u>, l-imputat ġie akkużat ukoll bir-reat ta' pussess tar-raża tal-*cannabis*. Din l-imputazzjoni tirreferi għal "dawn l-aħħar sentejn". Anke dwar din l-imputazzjoni, l-imputat irreġistra ammissjoni fil-mori tal-proċeduri. In oltre lanqas ma hemm dubju illi fil-jum in kwistjoni l-imputat instab fil-pussess tar-raża tal-*cannabis*, u dan kemm in kwantu dan jammettih hu stess fix-xhieda tiegħu f'dawn il-proċeduri, kif ukoll kif jirriżulta mix-xhieda tal-Uffiċjali tal-Forzi Armati li sabuh fil-pussess ta' din is-sustanza. Jirriżulta wkoll mix-xhieda tal-espert l-Ispiżjar Mario Mifsud illi l-ammont totali ta' raża misjuba fil-pussess tal-imputat kien ta' 5.95 grammi.

Fir-rigward il-Qorti qed tqis ukoll illi minkejja li l-imputazzjoni ma tirreferix biss għall-jum in kwistjoni, dan huwa l-unika ammont ta' raża tal-*cannabis* li dwaru nġabet il-prova tal-piż.

Hawnhekk jeħtieġ illi l-Qorti tqis ukoll id-disposizzjonijiet introdotti riċentement fil-Kap. 537 tal-Liġijiet ta' Malta permezz tal-Att LXVI tas-sena 2021, li emenda d-disposizzjonijiet tal-istess Kapitolu u tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta, fost oħrajn, in kwantu ċertu attivitajiet relatati mal-*cannabis*. L-Artikolu 4A(1) tal-Kap. 537, introdott permezz tal-imsemmi Att, jgħid hekk:

> "4A. (1) Minkejja d-dispożizzjonijiet ta' kull liġi oħra, il-pussess minn persuna ta' 'l fuq minn tmintax (18)-il sena tad-droga kannabis f'ammont ta' mhux iktar minn seba' grammi, f'ċirkostanzi li jwasslu li wieħed raġonevolment jemmen li tali pussess huwa għall-użu personali

> ta' tali persuna, ma għandux jikkostitwixxi reat, u l-persuna ma għandhiex tinżamm f'kustodja taħt arrest minbarra fejn hemm suspett raġonevoli ta' traffikar jew tmexxija ta' droga kannabis"

Dan ifisser illi llum il-ġurnata, persuni ta' 'l fuq minn tmintax-il sena, bħall-imputat fiż-żmien tal-każ odjern, li jinstabu fil-pussess tad-droga kannabis f'ammont ta' mhux iktar minn seba' grammi, għall-użu personali, mhumiex soġġetti għall-proċeduri kriminali quddiem din il-Qorti, jew għall-proċeduri hekk imsejjħa amministrattivi quddiem il-Kummissarju għall-Ġustizzja, u dan għaliex tali pussess illum m'għadux jikkostitwixxi reat.

Stabbilit illi l-prova li tirriżulta mill-atti hija illi l-imputat kien fil-pussess ta' kwantita` ta' raża tal-*cannabis* li ma teċċedix is-seba' grammi, kif ukoll illi huwa ġie akkużat biss bir-reat ta' pussess 'sempliċi' ta' din id-droga, il-Qorti tqis illi għandha llum tapplika din il-liġi fil-konfront tal-imputat odjern, liema liġi hija l-iżjed favorevoli għalih, b'dan għalhekk illi la darba l-fatt li bih l-istess imputat jinsab akkużat illum ma jikkostitwixxix reat, allura huwa ma jistax jinstab ħati ta' din l-imputazzjoni

Hawnhekk il-Qorti tirreferi għas-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Martin Cassano** tat-28 ta' Settembru 2017, u dan b'referenza għal ċirkostanzi simili fejn id-disposizzjoni tal-liġi li kienet tikkontempla r-reat li bih ġie mixli l-appellant f'dak il-każ, kienet ġiet imħassra:

> "Illi fir-rigward tat-tieni akkuza li hija imfassla fuq l-artikolu 97(f)(i) tal-Kapitolu 10 tal-Ligijiet ta' Malta, ghandu jinghad illi din id-disposizzjoni tal-ligi giet imhassra permezz tar-regolament 42 ta' l-Avviz Legali 376 ta' l-2012. Illi allura ghalkemm l-att vjolatur kien jikkostitwixxi reat meta sehh, dan madanakollu ma baqax jigi hekk ikkunsidrat ftit xhur wara l-akkuza. Illi in linja mad-decizjonijiet moghtija mill-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem il-qorti ghalhekk hija tal-fehma illi fir-rigward tat-tieni akkuza ebda piena ma ghandha tigi imposta fuq l-appellanti u l-Qorti ghaldaqstant ser tghaddi biex tastjeni milli tiehu konjizzjoni ta' dina l-akkuza u tirrevoka konsegwentement is-sejbien ta' htija li wasslet ghaliha l-Ewwel Qorti:
>
> "*The Court notes that the obligation to apply, from among several criminal laws, the one whose provisions are the most favourable to the accused is a clarification of the rules on the succession of criminal laws, which is in accord with another essential element of Article 7, namely the foreseeability of penalties .... The Court .... affirms that Article 7 § 1 of the Convention guarantees not only the principle of non-retrospectiveness of more stringent criminal laws but also, and implicitly, the principle of retrospectiveness of the*

more lenient criminal law. That principle is embodied in the rule that where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant."[27]

Illi l-Qorti Ewropeja kompliet tirraferma din il-posizzjoni fid-decizjonijiet li segwew bhal Öcalan v. Turkey deciza fit-18 ta' Marzu, 2014 fejn gie ritenut:

"*The court notes that the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law, considered by the court in Scoppola (no. 2), as guaranteed by Article 7, is embodied in the rule that where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant.*"[28]

Sahansitra il-Professur Mamo fin-noti tieghu ghad-dritt penali kien tal-fehma illi:

"In fact, in the hypothesis under discussion, though the liability was contracted while the former law was still in force, the prosecution and sentence would be carried on and pronounced after such law has been repealed. So that, if such law were to be applied to such prosecution and sentence, it would be given an effect beyond its legal limit of operation.

It is thus not by way of an equitable retrospective application of the new law but rather on the grounds that the operation of the old law cannot extend beyond its repeal (divieto di ultra-attivita`) that, in this hypothesis, the criminal proceedings cannot be maintained in respect of the act which, at the time of the trial, has ceased to constitute a criminal offence."[29]

Kompliet tgħid il-Qorti illi:

"B'hekk illum ghalkemm il-prosekuzzjoni tar-reat abrogat fil-mori tal-proceduri jista' jitkompla u dan fid-dawl ta' dak li jipprovdi l-Att dwar l-Interpretazzjoni, madanakollu l-istess qieghed jitqies illi

[27] Hawnhekk dik il-Qorti għamlet referenza għas-sentenza **Scoppola vs Italy**, App. No. 12049/03 – 17/09/2009 (Grand Chamber).
[28] Hawnhekk saret referenza wkoll għal **Ruban vs Ukraine** – 12/07/2016 u **Koprivnikar vs Slovenia**.
[29] Informazzjoni miksuba minn artikolu minn *The Times of Malta* datat 27 ta' Frar 2017 "*The more lenient criminal law*" miktub mill-Profs. Kevin Aquilina.

huwa leziv tal-artikolu 7 tal-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem."

Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali tat-13 ta' April 2021, fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Hany Abdullatif Tawkif Elkhawiny**, għalkemm f'dak il-każ kien hemm tibdil fil-piena kkontemplata fil-liġi wara ż-żmien tar-reat u wara s-sentenza tal-ewwel Qorti u għalhekk mhux tibdil fil-liġi li wasslet sabiex att jew ommissjoni ma jibqax jikkostitwixxi reat, bħal fil-każ tal-lum, il-Qorti adottat l-istess posizzjoni tal-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza ta' **Cassano** fuq ċitata u qalet hekk dwar din il-materja:

> "Il-punt huwa jekk u safejn Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tista' tapplika l-piena l-anqas gravi fil-każ fejn il-piena marbuta ma reat fiż-żmien meta jkun seħħ reat tiġi mibdula matul iż-żmien li imputat ikun qiegħed jiġi mixli b'reat partikolari li l-piena tiegħu tiġi mibdula – b'piena anqas – fil-mori ta' dawk il-proċeduri.
>
> 21. Il-prinċipju legali imsemmi huwa dak li jitnissel mill-artikolu 27 tal-Kodiċi Kriminali u ċjoe illi : -
>
> > Jekk il-piena stabbilita mil-liġi li tkun isseħħ fiż-żmien tal-kawża u dik li kienet isseħħ fiż-żmien li sar ir-reat ma jkunux xorta waħda, għandha tingħata l-piena l-anqas gravi.[30]
>
> 22. Biss din il-kwistjoni legali mhix daqshekk sempliċi daqs kemm tidher. Għalkemm il-Kodiċi Kriminali huwa ċar fuq dan il-punt, jidher daqstant ċar li l-artikolu 27 tal-Kodiċi Kriminali baqa' mhux mittiefes u mimsus sa minn meta l-Kodiċi Kriminali kien ġie promulgat bil-Proklama numru 1 tal-10 ta' Marzu 1854 li promulga l-Ordni tal-Maesta' Tagħha r-Reġina fil-Kunsill tat-30 ta' Jannar 1854. Dak iż-żmien l-artikolu 26 kien jaqra hekk :
>
> > Se la pena stabilita nel tempo del giudizio e quella che era fissata nel tempo del reato fossero diverse fra loro, sara' sempre applicata quella di qualita' meno grave.
>
> 23. Dan huwa prinċipju sempliċi daqskemm importanti f'dan il-każ. Huwa prinċipju li, qalb diversi kien jagħmel il-Kodiċi Kriminali Malti wieħed mill-aktar Kodiċijiet għall-avangwardja ta' żmienu.
>
> 24. Fil-fatt anke l-Professur Sir Anthony Mamo kien kiteb fuq dan is-suġġett fil-**Lectures in Criminal Law**[31] fejn waqt li jgħid li

[30] Fit-test ingliż tal-Kodiċi Kriminali jingħad hekk:

> 27. *If the punishment provided by the law in force at the time of the trial **is different** from that provided by the law in force at the time when the offence was committed, the less severe kind of punishment shall be awarded*.

[31] First Year, 1965, edizzjoni riveduta fl-1986, f'paġna 30 fejn jitratta l-**Operation of Criminal Law, Limitations by Time.**

l-injoranza tal-liġi kriminali mhix skużanti għal min jiskriha, kif ukoll li l-liġi kriminali tapplika minn meta tiġi promulgata l-quddiem u li ma għandhiex applikabbilita retroattiva, jgħid ukoll li pero:

> An apparent exception to the rule that a penal law cannot have retrospective effect occurs where a new law enacted after the commission of te offence is less severe or more advantageous to the offender than the law in force at the time the offence was committed. This hypothesis is twofold:-
>
> a) The law against which the offence was committed is subsequently repealed, so that the act is no longer criminal;
>
> b) The law against which the offence was committed is subsequently amended or changed so that, though the act is still criminal, the punishment or the conditions of liability and prosecution are varied.
>
> …
>
> The 'communis opinio' among continental writers is that where the law in foce at the time of the commission of the offence and the subsequent law are different, the offender should be dealt with according to the law which is more favourable to him. This means that if the law in force at the time of the trial is less favourable to the accused than the law in force at the time of the commission of the offence, it is the latter law that should be applied retrospectively to his prejudice (*sic*). If, on the contrary, the new law is more favourable to the accused than the law which was in ofrce at the time the offence was committed, then it is the new law that should be applied; for, if the old law were to be applied, it would have, as to the excess of punishment or other aggravation, an effect beyond its limit of valid operation.
>
> Section 28 of our Criminal Code provides that "if the punishment prescribed by the law in force at the time of the trial is different from that prescribed by the law in force at the time of the commission of the offnce, the less severe of the two punishments (Old Italian text : "pena di qualita' meno grave") shall be applied.
>
> …
>
> The above-quoted provisions of our Criminal Code applies 'expressis verbis' where the difference is between the punishment as at the time of the commission of the offence and the punishment as at the time of the trial. This means that if, when the new law reducing the punishment comes into force, proceedings in respect of the offence have already been definitely

concluded, such new law does not affect the sentence already awarded; saving, of course, wven in this case, the Prerogative of Mercy. If, however, when the new law comes into operation an appeal from the sentence is still pending, then the accused is entitled to the benefit of the less severe punishment (V. Crim. Appeal 'The Police vs. S. Chircop et' 13.XI. 1943; Roberti, op. cit. Vol II, 315). .....

In conclusion it needs hardly be said that the principles above set forth concerning the application of the more favourable law may be set aside by an express provision in the repealing or amending law. This is, in Malta, commonly done, especially in respect of enactments which operate for a short period of time and are at short intervals amended or repealed and re-enacted. In such cases the necessity is obvious of saving unprejudiced any liability or proceedings incurred or instituted under the law so amended or repealed.

In England, the general rule is, now, that the repeal of a Statute has no effect on pending proceedings. Prior to 1889, by the unqualified repeal of the Statute on which an indictment was framed, the proceedings fell to the ground and no judgement would be pronounced. A prisoner indicted for an offence against an Act which was repealed after the offence was committed, but before the prisoner was tried, could not be sentenced under the repealed Act. But as to Statutes passed since 1889, the Interpretation Act, 1889 (52 & 53 Vict. C. 63, s. 38, ss.2) provides that where an Act "repeals any other enactment, then unless the contrary intention appears, the repeal shall not..... (d) affect any penalty, forfeiture or punishment incurred in respect of any offence committed against any enactment so repealed; or (e) affect any investigation, legal proceedings or remedy in respect of any such ....penalty, forfeiture or punishment as aforesaid", and that "any such investigation, legal proceeding or remedy may be instituted, continued or enforced and any such penalty, forfeiture or punishment may be imposed as if the repealing Act had not been passed". Particular clauses to the like effect were common in prior Statutes. (Arch. "Pleading, Evidence and Practice in Criminal Cases", Ed. 1931, pp.89).

… in matters of procedure, the general rule is that the law to be applied is always that in force at the time of the trial, notwithstanding that at the time of the commission of the offence, the mode of proceeding may have been governed by a different law and irrespective of whether such former law was more, or less, favourable to the accused.

25. Fil-fatt, fiż-żmien meta inkitbu dawn in-Noti ta' Sir Anthony Mamo, Malta kien għad ma għandhiex l-Interpretation Act

tagħha. Din il-Liġi fil-fatt ġiet promulgata aktar tard fl-4 ta' Frar 1975 bl-Att VII tal-1975. Fl-artikolu 12 jingħad hekk :

> **12.(1) Meta xi Att mgħoddi wara l-bidu fis-seħħ ta' dan l-Atti ħassar xi liġi oħra, kemm-il darba ma jidhirx ħsieb kuntrarju, t-tħassir m'għandux –**
> (a) jerġa' jġib fis-seħħ xi ħaġa li ma tkunx fis-seħħ jew li ma tkunx teżisti fiż-żmien li fih iseħħ it-tħassir;
> (b) jolqot it-tħaddim ta' xi liġi qabel ma kienet hekk imħassra jew xi ħaġa magħmula jew li tħalliet issir taħt xi liġi hekk imħassra;
> (ċ) jolqot xi dritt, privileġġ jew responsabbiltà miksuba jew meħuda taħt xi leġislazzjoni hekk imħassra jew li ġejja minn xi leġislazzjoni bħal dik;
> **(d) jolqot xi penali, konfiska jew piena li wieħed seta' jeħel dwar xi reat li jkun sar kontra xi liġi hekk imħassra, jew xi responsabbiltà għal xi penali, konfiska jew piena bħal dawk**;
> (e) jolqot kull stħarriġ, proċedimenti legali, jew rimedju dwar xi dritt, privileġġ, obbligazzjoni, responsabbiltà, penali, konfiska, jew piena kif intqal qabel,u kull stħarriġ, proċedimenti legali, jew rimedju bħal dawk jistgħu jinbdew, jitkomplew, jew jiġu nforzati, u kull penali, konfiska jew piena bħal dawk jistgħu jiġu mposti, bħallikieku l-Att li jħassar ma jkunx għadda.

26. Jiġifieri Skont din il-Liġi għalhekk meta jkun hemm bidla f'Liġi li tolqot anke l-piena li tkun preskritta għar-reat, il-Liġi li għandha tibqa' applikabbli hija dik fiż-żmien ta' meta jkun ġie mwettaq ir-reat. Dan ifisser li bis-saħħa tal-Att dwar l-Interpretazzjoni, Kapitolu 249 tal-Liġijiet ta' Malta, il-posizzjoni **ceteris paribus** ġiet simili għal dik fir-rigward tal-posizzjoni fl-Ingilterra u Wales wara l-1889."

Hawnhekk il-Qorti ċċitat is-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (sede Kostituzzjonali) fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Mark Anthony Brincat et** tal-4 ta' Lulju 2019, iżda kompliet hekk:

"28. Din il-Qorti jidhrilha li mill-banda l-oħra l-Att dwar l-Interpretazzjoni kien ġie promulgat f'Malta madwar tnax il-sena qabel ma Malta adottat l-Att dwar il-Konvenzjoni Ewropea fid-19 t'Awissu 1987, fejn allura l-artikolu 3 tiegħu jgħid li :

> 3.(1) Id-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali għandhom isiru, u jkunu esegwibbli bħala, parti mil-Liġi ta' Malta.
> (2) Fejn ikun hemm xi liġi ordinarja li tkun inkonsistenti mad-Drittijiet tal-Bniedem u Libertajiet Fundamentali, l-imsemmija Drittijiet u Libertajiet Fundamentali għandhom jipprevalu, u dik il-liġi ordinarja għandha, safejn tkun inkonsistenti, tkun bla effett.

29. Fil-fatt, anke fil-pubblikazzjoni **Guide on Article 7 of the Convention** stampat mill-Qorti Ewropea għad-Drittijiet tal-Bniedem, fil-parti intitolata **No punishment without law**: **the principle that only the law can define a crime and prescribe a penalty** f'paġna 21 hemm il-parti jisimha **V. Principle of retrospective application of more favourable criminal law** fejn jingħad hekk : -

> 55. Even though Article 7 § 1 of the Convention does not expressly mention the principle of the retroactivity of the lighter penalty (unlike Article 15 § 1 in fine of the United Nations Covenant on Civil and Political Rights and Article 9 of the American Convention on Human Rights), the Court held that Article 7 § 1 guarantees not only the principle of non-retroactivity of more stringent criminal laws but also, and implicitly, the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law. That principle is embodied in the rule that where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant (Scoppola v. Italy (no. 2) [GC], §§ 103-109, concerning a thirty-year prison sentence instead of a life sentence). The Court considered that "inflicting a heavier penalty for the sole reason that it was prescribed at the time of the commission of the offence would mean applying to the defendant's detriment the rules governing the succession of criminal laws in time. In addition, it would amount to disregarding any legislative change favourable to the accused which might have come in before the conviction and continuing to impose penalties which the State – and the community it represents – now consider excessive" (ibid., § 108). The Court noted that a consensus had gradually emerged in Europe and internationally around the view that application of a criminal law providing for a more lenient penalty, even one enacted after the commission of the offence, had become a fundamental principle of criminal law (ibid., § 106)."

Imbagħad b'referenza għall-każ ta' Cassano fuq ċitat, il-Qorti qalet illi essenzjalment f'dik is-sentenza l-Qorti tal-Appell Kriminali ħadet "*l-posizzjoni li essenzjalment jadotta l-Mamo qabel l-introduzzjoni tal-Att dwar l-Interpretazzjoni*" u kompliet tgħid illi *"Din ukoll jirriżulta li hija l-posizzjoni abbraċċjata mill-Professur Kevin Aquilina ...f'artikolu tiegħu miktub minnu fis-27 ta' Frar 2017".*

Fil-fatt fl-artikolu tiegħu ntitolat **The More Lenient Criminal Law**[32], il-Professur Aquilina jgħid hekk:

> "One of the controversies which have erupted recently in relation to the Media and Defamation Bill is whether the latter is human rights compliant in relation to Article 7 of the European Convention on Human Rights (ECHR) whose marginal note reads "No punishment without law".
>
> …
>
> The Bill contains a provision which will decriminalise criminal defamatory libel for the future but will retain extant proceedings even after the Bill becomes law. Clause 27(4) states that: "Any criminal proceedings instituted under the repealed Act prior to the coming into force of this Act and which, on the coming into force of this Act, are pending before any court shall continue to be heard and shall be determined by the courts in terms of the repealed Act but the court shall not in awarding any punishment for defamation impose any punishment of imprisonment."
>
> In other words, from the entry into force of the Bill it would not be possible for the police to institute criminal libel proceedings but, in so far as pending criminal libel proceedings are concerned, these proceedings are saved and can be continued and determined without any difficulty. The question which arises is whether this is lawful under Maltese law and whether it is human rights compliant.
>
> In so far as Maltese law is concerned, the Interpretation Act, enacted in 1975 before Malta incorporated the ECHR into Maltese law through the European Convention Act, states quite clearly that it is possible to adopt the course proposed in the Bill. The Interpretation Act, in article 12, allows Parliament to repeal a criminal offence while saving the operation of that criminal law in relation to pending proceedings. So, to my mind, I see no inconsistency between clause 27(4) of the Bill and article 12 of the Interpretation Act. On the contrary they are in harmony with each other.
>
> The next question which has to be asked is: are article 12 of the Interpretation Act and clause 27(4) of the Bill fully compliant with Article 7 of the ECHR? The answer is in the negative. The European Court of Human Rights (ECtHR) has enunciated in its case law what it refers to as the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law. It has explained this principle in the Grand Chamber's

[32] Times of Malta, 27 ta' Frar 2017.

decision of Scoppola v. Italy (No. 2) of September 17, 2009 as follows:

“In the light of the foregoing considerations, the court takes the view that it is necessary to depart from the case law established by the Commission in the case of X v. Germany and affirm that Article 7 § 1 of the Convention guarantees not only the principle of non-retrospectiveness of more stringent criminal laws but also, and implicitly, the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law.

“That principle is embodied in the rule that where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant…

“It follows that the applicant was given a heavier sentence than the one prescribed by the law which, of all the laws in force during the period between the commission of the offence and delivery of the final judgment, was most favourable to him... In the light of the foregoing, the court considers that the respondent State failed to discharge its obligation to grant the applicant the benefit of the provision prescribing a more lenient penalty which had come into force after the commission of the offence.”

This was not the only case where the ECtHR applied the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law. Other cases followed. Such is the case of Öcalan v. Turkey (No 2) of March 18, 2014 where it held that:

“The court notes that the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law, considered by the court in Scoppola (no. 2), as guaranteed by Article 7, is embodied in the rule that where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant.”

In the Öcalan judgment, the court also referred to another case: “In its decision in the case of Hummatov v. Azerbaijan ([dec.], nos. 9852/03 and 13413/04, May 18, 2006), the court approved the parties’ shared opinion that a life sentence was not a harsher penalty than the death penalty.”

In Ruban v. Ukraine decided on July 12, 2016, the ECtHR held as follows: "Article 7 § 1 guarantees not only the principle of non-retrospectiveness of more stringent criminal laws but also, implicitly, the principle of retrospectiveness of the more lenient criminal law."

In Koprivnikar v. Slovenia, Strasbourg explained these words as follows: "In other words, where there are differences between the criminal law in force at the time of the commission of an offence and subsequent criminal laws enacted before a final judgment is rendered, the courts must apply the law whose provisions are most favourable to the defendant (see Scoppola v. Italy (no. 2) [GC], no. 10249/03, § 109, September 17, 2009)."

In its judgment in the case of Gouarré Patte v. Andorra the court extended the guarantees of Article 7 concerning the retrospectiveness of the more lenient criminal law to the possibility of retrospective revision of the final sentence if domestic law provided for such a possibility (see Gouarré Patte v. Andorra, no. 33427/10, §§ 33 to 36, January 12, 2016).

By applying the above case law to the Bill, the situation is that under the Bill no punishment will be meted out for criminal libel on its entry into force once this offence is being decriminalised but under the Press Act which will be repealed by the Bill, the punishment is that of a fine. Needless to say, the most lenient of both provisions is the one which imposes no punishment not the one which imposes a fine.

Therefore clause 27(4) of the Bill is not in conformity with Article 7 of the ECHR. On the contrary, it is in breach of human rights. Yet, as the Bill has not been enacted into law, there is still time for government to salvage this situation provided that it understands that there is a problem here which needs addressing."

Fis-sentenza tagħha, imbagħad, il-Qorti tal-Appell Kriminali kompliet hekk fil-każ ta' **Elkhawiny**:

"34. Fil-fehma ta' din il-Qorti, il-prinċipji li illum il-ġurnata għandhom japplikaw f'dan il-kamp huma dawk li huma wkoll riflessi aktar il-fuq, b'mod partikolari, fl-artikolu 27 tal-Kodiċi Kriminali – speċifikament applikabbli għall-kamp penali u li fih l-elementi tal-grazia e giustizia illum ċentenarji u li ma ġiex mibdul fil-kamp penali, u li jirrifletti l-posizzjoni li aktar minn mija u ħamsin sena wara l-promulgazzjoni tiegħu huwa rifless fl-iżvilupp tal-Liġi u tal-Ġurisprudenza fil-Qasam tad-Drittijiet tal-Bniedem

evolviet b'mod li l-artikolu 49 tal-Karta tad-Drittijiet tal-Bniedem tal-Unjoni Ewropeja aktar il-fuq imsemmija ma jħallix ekwivoċi. **Jekk wara li twettaq ir-reat, il-liġi tipprovdi għal piena inqas, dik il-piena għandha tkun applikabbli**."

Hawnhekk din il-Qorti tirreferi wkoll għas-sentenza tal-Qorti Kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Agostino Bugeja**[33] fejn kien gie ritenut b'referenza għall-Artikolu 27 tal-Kodiċi Kriminali, illi għalkemm dan l-artikolu jikkontempla biss il-każ fejn il-piena fiż-żmien tal-kawża tkun differenti mill-piena fiż-żmien tal-allegat reat u ma teżisti ebda dispożizzjoni espressa tal-liġi rigwardanti l-każ fejn, fiż-żmien tal-kawża, ir-reat ma jkunx għadu jeżisti, b'dana kollu *arguendo a fortiori* minn dan l-artikolu, hu ċar li l-akkużat għandu jinħeles minn kull piena fl-aħħar ipotesi. Altrimenti, il-liġi tkun qed tikkontradiċi lilha nnifsha meta tagħti effett retroattiv lil-liġi li kull ma tagħmel tipprovdi għall-piena aktar ljevi w fl-istess ħin tiċħad dan l-effett retroattiv lil-liġi sussegwenti, li minflok tnaqqas il-piena, attwalment telimina l-piena kompletament.

Il-Qorti taqbel perfettament ma' dan ir-raġunament. Konsegwentement, fid-dawl ta' dawn il-prinċipji tqis illi ma tistax issib ħtija fl-imputat dwar fatt li llum m'għadux jikkostitwixxi reat.

Permezz tar-raba' imputazzjoni, imbagħad, l-imputat ġie akkużat ukoll bl-addebitu tar-reċidiva. Il-Prosekuzzjoni esebiet is-segwenti in sostenn ta' din l-imputazzjoni:

1. Vera kopja fotostatika ta' sentenza datata 12 ta' Novembru 2004, fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur T. Sammut) vs Joanne Ellul Sullivan u Christopher Gatt'.[34] Din is-sentenza ma tikkontjenix il-konnotati tal-imputata f'dak il-każ u lanqas ma saret il-prova tal-identita` tagħha, stante illi meta xehed f'dawn il-proċeduri, l-Ispettur Trevor Sammut jgħid illi għalkemm l-isem kien familjari u baqa' jiftakru, huwa ma setax jagħraf lill-imputata (illum l-imputat) fl-awla.[35]

F'dan il-kuntest il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Paul Abela** deċiża nhar l-10 ta' Settembru, 2004 fejn ingħad hekk:

> "Għalkemm il-fedina penali tista' tittieħed in konsiderazzjoni mill-Qrati ta' Ġustizzja Kriminali biex ikunu jistgħu jikkalibraw il-piena, l-imputazzjoni tar-reċidiva dejjem tinneċessita li ssir il-prova tal-kundanna jew kundanni preċedenti; tali prova ssir permezz ta' kopja legali tas-sentenza jew sentenzi preċedenti kif ukoll billi jiġi ppruvat a sodisfazzjoni

[33] Vol. XXIV, p. iv. p. 941
[34] Ara s-sentenza esebita bħala 'Dok. JB 2', a fol. 19 u 20 tal-proċess.
[35] Ara a fol. 38 u 39 tal-proċess.

tal-qorti - permezz ta' xhieda jew minn ezami tal-istess sentenza jew sentenzi (jekk din jew dawn ikunu jagħtu l-konnotati meħtieġa tal-persuna kkundannata) jew minn eżami tal-atti tal-kawża ta' dik is-sentenza jew ta' dawk is-sentenzi preċedenti - li dawk is-sentenzi jirreferu għall-persuna li tkun qed tiġi akkużata bir-reċidiva."

Għaldaqstant, la darba ma saritx il-prova li tesiġi l-liġi, l-addebitu tar-reċidiva ma jirriżultax fid-dawl tas-sentenza esebita tat-12 ta' Novembru 2004.

2. Vera kopja ta' sentenza datata 13 ta' Lulju 2009, fl-ismijiet 'Il-Pulizija vs Matthew Ellul Sullivan, Joanne Ellul Sullivan u Joseph Ellul Sullivan'[36], mill-liema jirriżulta illi l-konnotati tal-imputata (illum imputat) f'dak il-każ, inkluż in-numru tal-karta tal-identita` tagħha, huma identiċi għal dawk tal-imputat odjern. Għaldaqstant, jirriżulta sodisfaċentement ippruvat illi din is-sentenza ngħatat proprju fil-konfront tal-imputat odjern. Jibqa' l-fatt madankollu illi f'dan il-każ, il-Prosekuzzjoni ma ressqet l-ebda prova li turi jekk din is-sentenza kinitx tagħmel stat fil-konfront tal-istess imputat fis-sens illi kienet *res judicata* kontra tiegħu jew inkella kinitx għadha soġġetta għal xi appell fil-jum li fih l-imputat ikkommetta r-reat odjern. Dan b'mod partikolari meta wieħed iqis illi r-reat li tiegħu l-imputat qed jinstab ħati permezz ta' din is-sentenza ġie mwettaq ftit tal-jiem wara d-data tas-sentenza esebita. Il-fedina penali tal-imputat lanqas ma tiċċara dan id-dubju. Lanqas il-fatt illi din is-sentenza ġiet esebita mill-Prosekuzzjoni fil-15 ta' Frar 2012 ma jeskludi illi fil-frattemp seta' kien hemm sentenza tal-appell li tikkonferma o meno s-sentenza esebita. B'hekk mhux magħruf għal din il-Qorti jekk is-sentenza tat-13 ta' Lulju 2009 kinitx tagħmel stat fil-konfront tal-imputat dakinhar tar-reat mertu tal-każ odjern, u jistax jingħad għalhekk illi huwa kien reċidiv.

Għaldaqstant l-imputat mhux qed jinstab ħati ta' din l-imputazzjoni.

Kunsiderazzjonijiet dwar Piena

Il-Qorti qed tqis illi l-fedina penali tal-imputat kif aġġornata sa Awwissu 2009, esebita in atti, mhijiex waħda li tista' tistrieħ fuqha.[37] Fir-rigward, il-Qorti tinnota illi parti biss mill-fedina penali hekk esebita tidher li tirreferi għall-imputat odjern (ġia` Joanne Ellul Sullivan), stante li parti oħra tirreferi għal ċerta Joanne Ellul, b'karta tal-identita` differenti. Jirriżulta wkoll mix-xhieda tal-Ispettur Jesmond J. Borg tal-15 ta' Frar 2012[38], u mill-verbal tas-seduta tal-25 ta' Ġunju 2012[39], illi waħda mill-kundanni li tidher fil-fedina penali tal-imputat permezz ta' sentenza

---

[36] Ara s-sentenza esebita bħala 'Dok. JB6' a fol. 54 sa 57 tal-proċess.
[37] Il-fedina penali aġġornata tal-imputat baqgħet ma ġietx esebita mill-Prosekuzzjoni.
[38] Ara a fol. 52 u 53 tal-proċess
[39] Ara a fol. 58 tal-proċess.

li ngħatat fil-konfront tiegħu fit-13 ta' Marzu 2008 mill-Maġistrat Dr. Saviour Demicoli, fil-fatt ingħatat fil-konfront ta 'l fuq imsemmija Joanne Ellul, u għalhekk fid-dawl ta' dan l-iżball, il-Qorti tqis illi ma tistax tistrieħ fuq il-fedina penali esebita.

Il-Qorti qieset ukoll l-ammont ta' droga kokaina li nstab fil-pussess tal-imputat u li ma jistax jingħad illi dan kien insinjifikanti.

Qieset in oltre illi skont ix-xhieda tal-istess imputat, li dwarha m'hemm l-ebda kontestazzjoni fuq dan il-punt, illi wara dawn il-proċeduri, huwa fittex l-għajnuna sabiex jegħleb il-vizzju tad-droga u illi llum qed jgħix ħajja stabbli.

Qieset in oltre illi l-imputat ikkopera bis-sħiħ mal-Pulizija kif iddikjara iżjed minn darba l-Ispettur Jesmond J. Borg fil-mori ta' dawn il-proċeduri, li ddikjara wkoll għalhekk illi l-imputat għandu jibbenefika minn temperament fil-piena ai termini tal-Artikolu 29 tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta.

Qieset ukoll illi għalkemm il-proċeduri odjerni jirrisalu għas-sena 2009 fil-maġġor parti tiegħu d-dewmien kien dovut għal raġunijiet imputabbli lill-imputat jew lid-difiża. Biss biss il-Prosekuzzjoni għalqet il-provi tagħha fl-4 ta' Frar 2013.

Konklużjoni

Għal dawn il-motivi, il-Qorti wara li rat it-Taqsimiet IV u VI, l-Artikoli 22(1)(a), 22(2)(b)(ii) u 29 tal-Kap. 101 tal-Liġijiet ta' Malta u r-Regolament 9 tal-Leġislazzjoni Sussidjarja 101.02, qed issib lill-imputat **Joseph Ellul Sullivan** mhux ħati tal-ewwel u tar-raba' imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu u qed tilliberah minnhom, u qed tiddikjara l-proċediment eżawrit fir-rigward tat-tielet imputazzjoni, filwaqt illi qed issib lill-istess imputat ħati tat-tieni imputazzjoni u tikkundannah għall-piena ta' multa ta' tmien mija u ħamsin Ewro (€850).

Ai termini tal-Artikolu 533 tal-Kap. 9 tal-Liġijiet ta' Malta, tordna lill-ħati sabiex iħallas nofs[40] l-ispejjeż konnessi mal-ewwel relazzjoni tal-Ispiżjar Mario Mifsud, liema spejjeż jammontaw għas-somma ta' mitejn u seba' ewro u tmienja u sittin ċenteżmi (€207.68) u għandhom jitħallsu mill-ħati fi żmien xahrejn mil-lum.[41]

---

[40] Il-Qorti qed tordna li jitħallsu biss nofs l-ispejjeż ta' din ir-relazzjoni stante illi parti mir-relazzjoni tirreferi għar-raża tal-*cannabis* u l-Qorti ddikjarat il-proċediment eżawrit fir-rigward tat-tielet imputazzjoni.

[41] Il-Qorti mhijiex tordna lill-ħati sabiex iħallas l-ispejjeż relatati mat-tieni relazzjoni tal-Ispiżjar Mario Mifsud stante illi din ma servietx għall-fini tal-kunsiderazzjonijiet dwar it-tieni imputazzjoni li tagħha l-imputat instab ħati. Lanqas ma hija qed tordna li huwa jħallas l-ispejjeż konnessi mar-relazzjoni tal-espert Dr. Martin Bajada, stante illi fi kwalunkwe każ iċ-ċellulari ma kien tal-ebda relevanza fil-każ odjern.

Tordna d-distruzzjoni tad-droga esebita bħala Dok. JB 3 u Dok. JB4, hekk kif din is-sentenza tgħaddi in ġudikat u dan taħt il-ħarsien tar-Reġistratur li għandu jirrediġi proċess verbal li jiddokumenta l-proċedura tad-distruzzjoni, liema dokument għandu jiġi nserit fl-atti ta' din il-kawża mhux aktar tard minn ħmistax-il jum minn tali distruzzjoni.

Natasha Galea Sciberras
Maġistrat